

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 247, angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka; samt

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., ävensom en i ämnet väckt motion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 29 ävensom sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om grundlagsändringar rörande utrikesärendens behandling inom riksdagen m. m.

Punkten 1.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 244, hade herr Lindhagen hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta att med upphävande av den nuvarande utrikesnämnden inrätta ett riksdagens utrikesutskott med iakttagande *dels* att utskottet under riksdagen skulle äga följande av konstitutionsutskottet 1932 i en § 38 i riksdagsordningen förordad befogenhet med utslutande dock av sista satsen (försäkran om tystnadsplikt) i mom. 2:

1. Utrikesutskottet skall meddela utlåtande och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som röra överenskommelser med eller förhållande till främmande makter eller mellanfolkligt samarbete i övrigt och icke skola av annat utskott behandlas eller som äro av övervägande utrikespolitisk eller handelspolitisk innebörd.

2. I den mån utskottet, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade, synnerligen viktiga skäl, finner i visst ämne meddelade upplysningar böra hemlighållas, vare utskottets ledamöter till tystnadsplikt förbundna.

*Om inrättande
av ett
riksdagens
utrikesutskott.*

Om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott. (Forts.)

eller, om detta ej bifölles, nämnda lydelse med utslutande i mom. 1 av orden »eller handelspolitisk», dels mellan riksdagarna erhålla enahanda befo-genhet som utrikesnämnden.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att motionen I: 244 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att inledningsvis frambara några allmänna erinringar till utskottets uttalanden i det här före-varande knippet av utlåtanden. Därigenom bereder jag mig också tillfälle att kunna fatta mig kort inför de särskilda punkterna.

Årets första majdemonstration formade sig till en vakthållning om friheten och enkannerligen friheten genom demokratien. Detta är blott två ord, men bakom dem måste ligga realiteter, som menige man kan förstå och vill tillägna sig. Enligt ett referat i tidningen Socialdemokraten gävo i Stockholm i demon-strationen de båda talarna en inledande definition av dessa båda begrepp. Gustav Möller sade: Brist på handlingskraft är ödesdiger för demokratien, riksdagen bör fatta beslut, som innebära handling och en befriande handling, de anti-demokratiska symptomen äro endast vindilningar på ytan, ve framförallt, sade han, de demokratiska partierna, om de besluta mackverk, som låta det flesta förbli vid det gamla. Den andre talaren, herr Per Albin Hansson, upplade sitt ämne under det återkommande mottot: Land skall med lag byggas, och fördömde våldet såsom världens frälsare.

I sanning väl talat, det var så sant som det blivit sagt. De båda talarna hade icke behövt tillägga vad vi alla ostridigt hålla före, nämligen att hand-ling och lag i syfte att väl timra en stat till ett värnande hem för alla dess medborgare måste i vår tid stödjas av samfälliga bemödanden i enahanda rikt-ning av alla stater. Det vimlar i historien av pionärer för en sådan tids-strömning. Kristus exempelvis, förkunnaren av andens makt över materien, bebådade fred på jorden och människorna en god vilja. Karl Marx, erinraren om materiens öde, uppfordrade proletärerna i alla länder att bekämpa det-samma. Vår tid har väl fått tillräckliga anledningar att i likhet med naza-reen rikta sig med en sådan appell till alla människor.

Nu föreligger på dagordningen ett knippe utlåtanden, tio till antalet, av det till namnet åtminstone främsta utskottet. Det har brutit ut fjorton fram-ställningar ur två särskilda motionsserier, berörande den ena demokratisering av den svenska statens konstitution och den andra tillskapande genom demo-krati av de oundgängligaste grundvalarna för världssamhällets organisation. Såsom kammaren finner har utskottet stannat vid idel negationer. I de två utlåtandena om baltiskt samförstånd ligger dock en tillstyrkan i motiveringen, särskilt i det första. Vid utlåtandet om världsproblemets språkfråga är fogad en reservation av åtta av utskottets ledamöter. De övriga enhälliga be-tänkandena innefatta icke bestridande av den ommotionerade sakens betydelse; gemenligen åberopas riksdagens obenägenhet hitintills att ens göra några av-betalningar på de grundläggande realiteternas krav på ett demokratiskt stats-skick. Här är icke heller fråga om några påfund av en motionär. Var och en som är lyhörd och vill vara det, kan icke ställa sig döv inför *tidens röster*. För min del är jag för övrigt vald till medlem av kammaren på även det pro-gram, som avspeglas i de nu förvarande framställningarna.

Är nu utskottets besked uttryck för handlingskraft, är det ens vindilningar på ytan, är det ett uttryck för bemödanden att bygga land och länder på lag? Orden på Gärdet om demokratisk handlingskraft genom lagbunden frihet ha icke ens i denna tid, då världen står i brand och revolutionernas åskor dåna, kunnat påräkna några sympatier av demokratien inom utskottet.

Om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott. (Forts.)

Man måste då först klargöra för sig: vad är frihet och demokratisk frihet? Lärjungen Glaukon frågade vid ett tillfälle Sokrates, grundläggaren av den europeiska demokratien genom självrannsakan, huruvida ej frihet, såsom demokratien förklarade, var det högsta goda, det allra skönaste i en demokratisk stat. Friheten, svarade Sokrates, leder en demokratisk stat till undergång under slaveriets ok, i samma mån en sådan stat till följd av *obegränsad* frihet tilltager i omfång och styrka. Ur den mest obegränsade frihet uppstår det största och hårdaste slaveri. Brukar icke, frågade han, folk alltid framför andra uppställa någon i spetsen för sig och giva denne stor makt och stort anseende? När en enväldshärskare uppstår, uppspirar han ej ur någon annan rot än folkledarens.

Och vad är demokratien? Jo, den är eld och kraft. Den är i främsta rummet ett sinnelag och endast i andra rummet en organisation. Dess lag är menige mans bästa, genom egna bemödanden och eget inflytande. Dess förmåga ligger i att utöva makt, parad med ädelmod och mildhet.

Ett stänk av sokratiskt attiskt salt mötte mig den 30 april, då jag talade vid första majdemonstrationen i Vallentuna. Akten inleddes med avsjungandet av en sång för friheten och den kulminerade i orden: »Frihet för dem, som frihet kunna bära» — det var en stark reservation! Det var också något mera som inträffade i Vallentuna och även i Spånga den 1 maj, där åt mig även uppdragits att hålla föredraget. Jag kunde icke med min uppfattning undgå att i dessa tider beröra vikten av att demokratien, som nu tydligen befinner sig i höststämning, förnyngar sig och återuppbygges. Detta kan ske endast genom prövningar och självprövning och genom att den verkar icke blott för dagen utan samtidigt sätter på sitt program mänsklighetens grundläggande framtidsfrågor. När föredragen voro slut och en resolution skulle föredragas av mötenas ledare frågade jag, om de närvarande ville höja ett fyrfaldigt leve för denna min uppfattning. Jag bad dem därför omrösta för och emot. De räckte så gott som alla upp händerna för ett sådant leve, ingen röstade emot, men några röstade icke alls, och jag är övertygad om, att det var medlemmar av andra partier, som kommit dit. Nåväl, det höjdes ett leve för demokratiens pånyttfödelse genom självprövning och programmets utvidgning till livets alla grundläggande realiteter och det besvarades med kläm.

Ja, efter denna inledning skall jag nu uttala mig något om den föreliggande punkten, nämligen om ett riksdagens utrikesutskott. Då få vi först erinra oss, att en enhällig parlamentarisk kommission har förordat ett utrikesutskott och vidare att den frisinade regeringen förra riksdagen lade fram förslag till ändring i grundlagarna i sådant syfte. Men på samma gång förordades det att bibehålla utrikesnämnden. Det slutade med att man fick behålla utrikesnämnden och icke alls fick något utrikesutskott.

Vad är då utrikesnämnden? Jo, utrikesnämnden är en konturlös, oorganiserad och hemlighetsfull bastard mellan regeringskanselj och parlamentarisk ordning. Svenska folket är föga betjänt med en sådan institution, som ej får beredsetid, ej får fatta beslut, ej får föra protokoll, ej får yrka något, och ej på något sätt står i kontakt med sina kommittenter i riksdagen. Den får ej ens välja sin ordförande.

Tystnadsplikten är också en gammal ärftlig belastning och även barnsligt organiserad i denna nämnd. Även nu kan av regeringen påbjudas ovillkorlig tystnadsplikt. Kommittébetänkandet 1919, som skapade utrikesnämnden, blundade visserligen icke för betydelsen av att det lyftes något på de gamla slöjorna. Men å andra sidan antyddes att samrådet utåt borde inskränkas till »inom det politiska livet erfarna personer». Även för denna senare tyst-

Om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott. (Forts.)
nadsplikt uppfanns ytterligare en inskränkning, som i lagtexten kallats för den »största varsamhet i avseende på meddelanden till andra». Således ha vi en ovillkorlig tystnadsplikt, som är föreskriven av regeringen, och en annan tystnadsplikt, som nämndens ledamöter måste underkasta sig med de ovan nämnda konturlösa undantagen.

Det var sålunda riktigt, som konstitutionsutskottets ordförande yttrade 1932 i första kammaren, att utrikesnämnden icke vore någon parlamentarisk nämnd, enär den vände ryggen åt parlamentet. Herr Westman trots sin betänksamhet kallade den till och med för en förgylld råttfälla.

Nu kan man såsom konstitutionsutskottet föreslog också bibehålla utrikesnämnden, fastän den icke alls är en parlamentarisk nämnd. Det var en försiktighet av utskottet. Man hade märkt att de, som äro privilegierade att sitta i utrikesnämnden, finna sig väl där. Aldrig har förnummits, att någon av dem hyst några betänkligheter mot att representera riksdagen så bakvänt i en nämnd så fjärran från en parlamentarisk och demokratisk organisation.

Men när saken kom till behandling i första kammaren yrkade Gustav Möller avslag på detta regeringens förslag, som den parlamentariska kommittén enhälligt kommit till, och när Trygger fick höra det, föll han i armarna på Möller och sade, att han nästan ord för ord kunde instämma med honom. Därmed var sakens öde avgjort. Det blev intet utrikesutskott, och utrikesnämnden sitter kvar i sin beslöjade ensamhet där uppe under Konungens ordförandeskap. Det var otur, att första kammaren kom i förväg för andra kammaren, så att andra kammaren fick taga intryck av första kammaren. Hade kamrarna på en gång behandlat ärendet utan att någondera av dem vetat vad som hade beslutats i den andra kammaren, så hade, såsom det sagts mig, all sannolikhet förelegat för, att andra kammaren antagit förslaget. Och om första kammaren gjort det, hade det så mycket säkrare blivit ett utrikesutskott.

Då uppträdde herr Engberg i andra kammaren och efter att ha på sex trycksidor i protokollet våldsamt gisslat första kammarens beslut och slutat med filippiken att första kammaren fortfarande syntes dragas med sin gamla arvsynd non possumus-ståndpunkten och således ingenting lärt och ingenting glömt, tillade Engberg, slutade han själv med en egen non possumus-ståndpunkt i de slutorden: »Såsom saken här ligger till, herr talman, har jag icke något yrkande att framställa.» Det var icke något av den kraft man hade väntat av motiveringen, utan han föll till föga, därför att partiledarna i första kammaren lyckats där få avslag. Man kan säga, att parlamentarismen gjorde konkurs i båda kamrarna, i första kammaren på försök till sakskäl och i andra kammaren av tröstlöshet.

Ur Arthur Engbergs tal må emellertid såsom en åminnelse räddas följande inpass:

»Vad hava vi nu, mina herrar, fått bevittna? Jo, samma första kammare, som skrev och begärde enhälligt ett förslag där man särskilt skulle taga upp utskottsorganisationen, som, såsom det hette i vad jag nyss uppläste, betraktades som det centrala och som det viktigaste, det som först måste ordnas, samma första kammare har nu lekande lätt avslagit hela denna centrala avdelning av kommitténs betänkande, och jag nödgas säga, herr talman, att det var ett sällsamt skådespel, som gick över första kammarens scen. Man fick bevittna en sammansvärjning mellan partiledare och utskotts-påvar, som tydligen hade blivit trampade på tårna litet till mans, och där var och en slog upp sitt lilla schatull och kom med sitt lilla patent och gjorde förnumstiga invändningar mot vad som föreslagits. Resultatet av samman-

Om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott. (Forts.)

svärjningen blev, att man förkastade allt detta, som var centralt och väsentligt i Kungl. Maj:ts proposition.»

På samma sätt gick det med de tillfälliga utskotten.

Jag frågade Engberg, när han blivit statsråd: Då den frisinnaade regeringen lagt fram förslag om en demokratisk arbetsordning för utrikes ärenden i riksdagen, finnes det då icke ännu större skäl för en socialdemokratisk regering, som representerar demokratien i ännu högre grad, att återkomma med ett sådant förslag? Men Engberg skrattade och svarade: Det tror jag icke. Jag sade vidare: Men påminn dem i alla fall. Engberg skrattade ånyo men lovade svagt att möjligen göra det. Men icke har det avhörts någon proposition ännu åtminstone. I sitt tal i andra kammaren framhöll emellertid Engberg, att frågan om ett utrikesutskott återkommer och den återkommer oupphörligt, och här har den tillbörligen återkommit. Vi kunna vara säkra om, att när världens alla stora länder ha parlamentariskt organiserade utrikesutskott, Sverige icke kan stå där ensamt och nöja sig med denna bastard av parlamentarisk inrättning, som kallas för utrikesnämnden.

Utskottet har tagit detta lätt. Det har ju självt förra året förordat ett utrikesutskott. Men nu erinras, att riksdagens båda kamrar avslagit förslaget. Jag tror, att detta är för mycket sagt. Det var partiledare, som gjorde det, och därför föll första kammaren till föga. Sokrates fick rätt.

Men så kommer utskottet enhälligt med någonting nytt. »Med hänvisning till riksdagens sålunda så sent som föregående år intagna ståndpunkt i fråga om inrättandet av ett fristående utrikesutskott» yrkar utskottet avslag. Vad vill detta säga? Är det någon mening i att uttala sig på detta sätt? Jag hade trott, att de utskottsledamöter, som ansett ett riksdagens utrikesutskott såsom en nyttig och tidsenlig institution för ett svenskt demokratiskt samhällsskick, skulle vidhålla sin ståndpunkt. Om man icke vidhåller denna ståndpunkt, faller frågan icke framåt. »Så sent som föregående år!» Huru många år skola då förflyta innan det är tillåtet att väcka frågan på nytt? Av den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande om världsspråket, finna vi, att reservanterna mena: Eftersom tio år förflutit sedan folkförbundet avsåg förslaget om antagande av ett världsspråk, så kan tiden nu vara inne att taga upp frågan igen. Här möter således ett försök med en ny slags tio-årig preskriptionstid! Jag ber de ledamöter av utskottet, som kunna veta vad utskottets mening är, att också omtala det för oss. Är det meningen att hindra sakens framkomst till året, då nytt val till andra kammaren skall äga rum, eller först efter tio år, eller när?

Vidare har utskottet hänvisat till konstitutionsutskottets opportunistiska uttalande 1932 om behovet av utrikesnämndens fortbestånd. Om det behovet är förut talat, och ansågs ju av utskottet dock ej vara hinder för inrättandet av ett normalt utskott.

Ja, herr talman, jag kan icke yrka bifall till min formulering från i följ, vilken för övrigt bort förändras i vissa punkter genom utskottets eget bemödande. Jag får därför falla tillbaka på en skrivelse om inrättande av ett utrikesutskott. Utrikesnämnden kan väl bibehållas som ett kuriosum för att tillfredsställa de gamla medlemmarna. Men icke bör det ske med motiveeringen, att utrikesnämnden skulle ha en annan uppgift än utrikesutskottet. Den skulle bestå i att nämnden sammankallas mellan riksdagarna för att giva regeringen råd i utrikesfrågor. I Finland har man inrättat ett utrikesutskott, som fyller även den uppgiften, och det är väl en rationell organisation.

Jag hemställer alltså, herr talman, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till inrättande hos oss liksom i andra länder av ett parlamentariskt demokratiskt organiserat utrikesutskott.

Om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott. (Forts.)

Herr Strömberg: Herr talman! Jag ber att i allra största korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Då utskottet i år så gott som enhälligt varit av den meningen, att motionen bör avstyrkas, så har detta berott på att utskottet ansett, att frågan icke f. n. bör sakligt prövas. Såsom den föregående talaren erinrade om, var frågan före så sent som vid förra riksdagen och i ett större sammanhang. En stor parlamentarisk kommitté hade arbetat en lång tid, och regeringen hade på grundval av dess betänkande framlagt proposition i riksdagen. Riksdagen tog ställning till denna proposition, men förslaget om inrättande av ett utrikesutskott avlogs av riksdagens båda kamrar. Dessa förhållanden har utskottet ansett utgöra tillräckliga skäl för att i år avstyrka motionen, och under hänvisning till vad utskottet sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag fick intet svar på min vänliga fråga om hur länge utskottet anser sig böra svara på det sättet, att det inte lönar sig ännu att väcka motion för att få sakfrågan upptagen till prövning. Efter hur många års förlopp lönar det sig alltså? Ty det är ganska viktigt både för riksdagen och en motionär att få veta detta. Jag ber Strömberg, som dock är en hyggelig och tillmötesgående människa, att svara oss.

För övrigt, med en sådan grundlagstolkning kunna aldrig några frågor falla framåt. Detta sker väl endast genom att de, som vilja saken, få tillfälle att återkomma med sina yrkanden. Här komma partierna tillbaka med sina käpphästar år efter år, och det går för sig. Varför inte göra det nu också? Och varför tillstyrkte utskottet t. ex. förra året avskaffandet av de tillfälliga utskotten, då herr Roos kort förut väckt motion om samma sak, men fått avslag av riksdagen? Då skulle väl utskottet ha sagt vid förra riksdagen: eftersom Roos' förslag blivit så nyligen avslaget, så är det inte värt att fundera på det ännu så länge.

Dylika avslagsgrunder äro icke medgivna i grundlagen, de stämma ej med dess anda och mening. När en fråga lagligen är väckt, skall den prövas efter sin sakliga innebörd. Och de som ha tyckt och fortfarande tycka att saken bör främjas, äro på grund av sitt riksdagsmannaupdrag skyldiga att göra det.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu förevarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära förslag till inrättandet hos oss liksom i andra länder av ett parlamentariskt demokratiskt organiserat utrikesutskott.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens under överläggningen gjorda yrkande.

Om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 2.

I motionen I: 246 hade herr *Lindhagen* hemställt, 1) att riksdagen ville för sin del besluta sådant tillägg till § 56 riksdagsordningen, att protokoll skulle föras över däri omförmälda förhandlingar; 2) att riksdagen ville för sin del besluta såsom tillägg till grundlagen, att utrikesutskottet skulle äga till ledning för sina överväganden och sin granskning av statsrådsprotokoll påkalla tillgång till protokoll över omedelbara förhandlingar med riksdagen enligt § 56 riksdagsordningen.

*Om protokoll-
föring vid
förhandlingar
enligt § 56
riksdags-
ordningen.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att motionen I: 246 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindhagen**: Uti denna motion har yrkats, att det skall föras protokoll obligatoriskt vid sådana förhandlingar mellan regering och riksdag, som omnämnas i § 56 riksdagsordningen. Jag har hört av ledamöter i kammaren, att flera än jag förundra sig över, att så inte sker. Nu står det i protokollet — alltid anser regeringen, att det bör vara hemliga förhandlingar — namnen på de personer, som ha yttrat sig, men inte något av vad de sagt. Man får varken nu eller i eftervärlden veta vilka meningar yppats inom riksdagen. I regeringen föres protokoll över ärenden, vilket innehåller vad som beslutas, men så sker inte här.

Nu säger utskottet, att det lämpligen bör ordnas i praxis allt efter omständigheterna. Vad är det för en slags ordning? Skall det för varje gång beslutas om huruvida protokoll skall föras eller inte? Åtminstone jag för min del har aldrig varit med om något sådant fall. Det skall väl vara en fix ordning för dessa frågor. Utskottet är till den grad ängsligt för att förorda något positivt i de mest självskrivna saker, att det tillgriper vilka förevändningar som helst för att undgå det. Därför yrkar jag ur en rimlig redas synpunkt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag om ett sådant tillägg till § 56 riksdagsordningen, att protokoll obligatoriskt skall föras vid däri omförmälda förhandlingar.

Greve **Spens**: Även denna fråga behandlades ingående vid förra årets riksdag, och jag hemställer därför, att kammaren utan vidare måtte bifalla utskottets förslag.

Herr **Lindhagen**: Jag försökte förgäves att förmå greve Spens att omtala hur länge man skall vänta efter ett riksdagsbeslut, innan utskottet anser sig befogat att upptaga en förnyad framställning till saklig prövning; men återstår i alla fall en förhoppning, ehuru även herr Strömberg trots upprepade och mycket vänliga anmaningar underlät att svara. Jag föreställer mig, att denna uppskovsfråga har utskottet ännu inte gjort klart för sig. Därför föreligger i alla fall ett hopp för riksdagen och dess motionärer, att en lagligen väckt sakfråga grundlagsenligt upptages till sakbehandling åtminstone innan nästa val till andra kammaren. Den, som lever, får se. Ett utskott lever sitt eget fria, oberäkneliga liv vid sidan av grundlagen i vår tid!

Om protokollföring vid förhandlingar enligt § 56 riksdagsordningen.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära förslag om sådant tillägg till § 56 riksdagsordningen, att protokoll obligatoriskt skulle föras vid däri omförmälda förhandlingar.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om vidgande
av riksdagens
omedelbara
befattning
med utrikes-
ärendena.*

Punkten 3.

I motionen I: 247 hade herr *Lindhagen* hemställt

1) att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i § 12 regeringsformens bestämmelser om överenskommelser med främmande makt, att även utrikesutskottet eller någon av riksdagens kamrar skulle äga påfordra dylik överenskommelses framläggande för riksdagen, att riksdagen bereddes tillfälle att yttra sig om överenskommelse redan före dess ingående och prövninngen sålunda ej annat än i oundgängliga fall inskränktes till ratificering av en redan preliminärt träffad överenskommelse och att andra stycket i nämnda lagrum om rätt att i visst fall träffa överenskommelse av större vikt utan riksdagens godkännande utginge; kunnande med iakttagande härav ifrågasvarande paragraf erhålla ungefär följande lydelse:

Konungen äger ingå överenskommelse med främmande makt, sedan statsrådet däröver blivit hört. Sådan överenskommelse skall, där den angår fråga, som riksdagen enligt denna regeringsform äger allena eller med Konungen avgöra, eller, utan att den angår sådan fråga, är av större vikt, framläggas för riksdagen till godkännande; och skall i överenskommelsen intagas förbehåll, varigenom dess giltighet göres beroende av riksdagens bifall. I sådan fråga, som nu sägs, bör så vitt möjligt även riksdagens yttrande inhämtas före avgörandet. Avslutes sedan överenskommelsen i full överensstämmelse med riksdagens mening, erfordras ej, att ärendet ånyo framläggas för riksdagen till godkännande.

Varje överenskommelse med främmande makt skall, på sätt ovan sägs, underställas riksdagen för yttrande eller godkännande, när utrikesutskottet eller någon av riksdagens kamrar fordrar det.

2) att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i § 56 riksdagsordningen, att även utrikesutskottet eller någon av riksdagens kamrar skulle äga påkalla sådant meddelande, som i nämnda paragraf sades, och att ledamot av kammare finge ej blott yttra sig över vad sålunda meddelats utan även väcka förslag till uttalande och påkalla beslut därom; kunnande med iakttagande härav berörda lagrum erhålla ungefär följande lydelse:

Prövar Konungen lämpligt att i fråga, som angår rikets förhållande till främmande makt, eller i annat ärende av större intresse meddelande muntligen göres till riksdagen, tillkommer det statsrådsledamot, som Konungen därtill förordnar, att i vardera kammaren framföra meddelandet. Sådant meddelande till riksdagen, som ovan sägs, skall ock göras, när utrikesutskottet eller någon av riksdagens kamrar påfordrar det.

Ej vare ledamot av kammaren förmenat att yttra sig över vad sålunda meddelats, och må ledamot jämväl kunna väcka förslag till uttalande av kammaren i ärendet och däröver påkalla kammarens beslut.

Om vidgande av riksdagens omedelbara befattning med utrikesärendena.
(Forts.)

Konungen äger bestämma, att i fall, som här avses, kamrarnas sammanträden hållas inom lyckta dörrar.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 247 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Denna motion innehåller ju en del komplicerade ämnen, och det är inte lönt att upptaga dem alla, men i en punkt är saken klar och aktuell just nu. Det står nämligen i 56 § riksdagsordningen, att när det finnes lämpligt, så kunna vissa meddelanden göras till riksdagens kamrar, och där kunna de diskuteras, men ingen kammarmedlem kan få göra något förslag och få det under omröstning. Således: allt beror på när regeringen finner det lämpligt. Det har varit svårt merendels, att få en regering att finna en sådan där hänvändelse lämplig. Den som har makten blir inte vidare benägen att besvara riksdagen med sådana här saker, där riksdagen har så litet att säga till om. Men i dessa tider ha vi ju en värld, som befinner sig i gungning, och det inträffar allt möjligt, runt omkring oss, och vi stå själva undrande och spörjande om vad som skall drabba oss en gång, när böljegången når hit. Då tycker mången, att i en sådan situation regeringen kunde ha funnit det lämpligt att meddela något och tåla diskussion om de ämnen som kunde vara nyttiga för riksdagen att höra. Men när inte ens i en sådan situation regeringen anser det lämpligt, så bör det väl stå någonting uti grundlagen också om att riksdagen har rättighet att infordra sådana uppgifter. Står det, så kommer regeringen — regeringarna kan jag säga, ty det gäller alla regeringar — att finna sig mera uppfordrade.

När vi här vid behandlingen av utrikesdepartementets budget talade om situationen i världen, tillät jag mig återropa, att regeringen var bra tystlåten i sitt umgänge med riksdagen, och då svarade den nuvarande utrikesministern: Ja bevars, om riksdagen vill höra någonting, så är det ju bara att säga till om den saken. Men då svarade jag naturligtvis, att det kunna vi inte göra, ty här står det, att regeringen ensam av eget initiativ skall taga upp saken, när den finner det lämpligt.

Jag har förut och även nu motionerat om denna sak, varom jag nu tillåter mig att göra ett yrkande, herr talman, med lämnande av alla de andra frågorna, som beröras i denna motion. Det yrkas således, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring i 56 § riksdagsordningen, att även från riksdagens kamrar eller någon dess delegation kan påkallas sådant meddelande, som i nämnda § säges.

Greve Spens: Vid 1924 års riksdag uttalades den uppfattningen av riksdagen, att kraven på å ena sidan regeringens ledning av utrikespolitiken och å andra sidan skäligen inflytande för riksdagen i traktatfrågor blivit på ett i stort sett tillfredsställande sätt avvägda i § 12 regeringsformen, sådan den lyder enligt beslutet av år 1921; och konstitutionsutskottet vidhåller fortfarande riktigheten av den av riksdagen 1924 uttalade uppfattningen. Jag hemställer på detta skäl, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag har alldeles avstått från vad som säges om traktatfrågor, och det är nu bara frågan om att riksdagen skall kunna begära upplysning i utrikespolitiska angelägenheter, som står kvar, så att det var en onödig möda, som greve Spens nu gjorde sig.

Om vidgande av riksdagens omedelbara befattning med utrikesärendena.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring i § 56 riksdagsordningen, att även från riksdagens kamrar eller någon dess delegation kunde påkallas sådant meddelande, som i nämnda paragraf sades.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om avskaffande av de tillfälliga utskotten.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om avskaffande av de tillfälliga utskotten.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 245, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville för egen del besluta det av 1932 års konstitutionsutskott föreslagna väsentliga avskaffandet av de tillfälliga utskotten i sammanhang med en allmän och likvärdig rationalisering genom samtliga ärendenas överförande till de ständiga utskotten enligt de av utskottet ifrågasatta lydelseerna av § 36 mom. 3 och § 44 riksdagsordningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Herr talman, här gäller ju också att hålla en fråga vid liv. Det har under årtionden varit en gammal segsliten fråga, frågan om att få de tillfälliga utskotten avskaffade. För det första ha de varit ursprungligen avsedda för ett helt annat ändamål än det, som de nu brukas till. För det andra är den organisationen en förolämpning mot sakfrågorna, som skola komma fram: man sorterar dem på sådant sätt, att vissa frågor inte anses värda att behandlas i båda kamrarna på en gång. En sådan fråga kommer aldrig till medkammaren, ifall den blivit avslagen uti den kammare, där den har blivit väckt.

Alla frågor äro lika viktiga och befrämjas bäst genom att de alla få komma till ett ständigt utskott eller också till ett annat gemensamt utskott för båda kamrarna och sedan förekomma på samma gång i dessa. Även det föreslog den stora parlamentariska organisationskommittén enhälligt, och det var en enhällig regering, som framlade förslaget för riksdagen 1932, men då föll saken i första kammaren.

Det anfördes då ingenting annat än det vanliga, att de tillfälliga utskotten kunna vara bra att ha som de äro. Detta är den rena konservatismen. Särskilt herr Trygger menade, att de äro till för att uppfostra yngre riksdagsmän att komma in i ruljansen här i kamrarna. Han tillade, att vi hade tyvärr fått principen fördunklad genom att dessa utskott få välja sekreterare, och det borde tagas bort, sade herr Trygger, ty det kunde vara nyttigt för sådana unga ledamöter av kamrarna att också få lära sig skriva. Det är väl att förolämpa mogna män, som fått förtroendet att behandla allmänna frågor, att på ett sådant skäl begära avskaffandet av sekreterarna i de tillfälliga utskotten.

För att hålla frågan uppe hemställer jag, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag om ett väsentligt avskaffande av de tillfälliga utskot-

Om avskaffande av de tillfälliga utskotten. (Forts.)

ten i sammanhang med en allmän och likvärdig rationalisering genom samtliga ärendens överförande till ständiga utskott eller för båda kamrarna eljest gemensamma utskott.

Herr Strömberg: Herr talman! Med hänvisning till vad jag yttrade, då det gällde herr Lindhagens motion angående inrättande av ett utrikesutskott, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Jag ber vidare att få lämna herr Lindhagen ett svar på den fråga, som han framställde till utskottet, om herr Lindhagen nu också skulle vilja lyssna till det svaret. Herr Lindhagen frågade, om jag inte kunde lämna svar på frågan, när utskottet finner, att ett sådant ärende, som föres fram i större omfattning ett år, återigen skall kunna framföras inom riksdagen. Ja, herr Lindhagen, det är svårt för mig att svara därpå, därför att jag förra året tillhörde dem, som gingo mot det mesta av vad utskottet hade föreslagit. Men jag skulle tro, att de övriga ledamöterna i utskottet skulle kunna svara ungefär så, att det i varje fall inte är lämpligt, att kammaren besväras med en fråga året efter det, då den har fått sin behandling i ett större sammanhang.

Herr Larsén: Herr talman, mina herrar! Jag har visserligen instämt i utskottets förslag, men jag måste säga, att jag inte har förändrat min uppfattning sedan föregående år, och detsamma tror jag mig kunna säga om utskottets övriga ledamöter. Det är min bestämda uppfattning, att de tillfälliga utskotten i första kammaren inte äro till något gagn för riksdagens arbete, utan tvärtom i flera avseenden till hinder. Men det är inte riktigt att, som herr Lindhagen stundom gör, kasta skulden för det möjligen något otillfredsställande arbetsresultatet på utskottens ordförande. Skulden ligger uteslutande på organisationen själv. Alla ledamöter och suppleanter i de tillfälliga utskotten i första kammaren äro på samma gång suppleanter i ständiga utskotten och tagas i anspråk ganska mycket för arbetet inom dessa. Då numera de tillfälliga utskotten inte ha någon särskild arbetstid, som de med fullständig säkerhet kunna utnyttja, så måste deras arbete bedrivas samtidigt med de ständiga utskottens. Det är väl då klart, att ledamöterna i de tillfälliga utskotten endast ojämnt kunna deltaga i arbetet där. Mycket ofta händer det, ja det är kanske det vanliga, att de ledamöter, som sitta vid den förberedande behandlingen av frågorna i de tillfälliga utskotten, inte sitta där då frågan slutligen avgöres. Och det händer synnerligen ofta, att det är omöjligt att samla ledamöterna, så att utskottet blir fulltaligt. Så har det varit förut, och så är det nu. Giva vi akt på de utlåtanden, som kommit från ett visst tillfälligt utskott, så finna vi, att 9 utlåtanden äro framlagda i år. Utskottet har varit fulltaligt blott vid fattandet av 3 av besluten, men vid de sex andra har man endast kunnat samla sju personer, ehuru man tagit suppleanterna i anspråk i hela den utsträckning, som varit möjlig.

Det är väl klart, att sådana förhållanden inte i längden kunna få fortsätta. Något måste göras, i varje fall såvitt det gäller första kammarens utskott. Jag har nu begärt ordet för att uttala det önskemålet och den förhoppningen, att första kammaren vid nästa riksdag måtte tillsätta endast ett tillfälligt utskott med behöfligt antal suppleanter. Det begränsade medlemsantalet i första kammaren kan inte sträcka sig längre. Har kammaren så visat något intresse för frågan om de tillfälliga utskottens arbete under ett år, så kan herr Lindhagen ha skäl att hoppas, att om han efter två års förlopp återkommer med sin motion, sedan de många nyvalda ledamöterna av riksdagen ha hunnit att förvärva en på erfarenhet grundad uppfattning om riksdagens arbetsformer, han då skall vinna framgång, och jag tillönskar honom framgång i hans strävan-

Om avskaffande av de tillfälliga utskotten. (Forts.)
den på detta område. Men det kan inte finnas någon anledning att redan nu upptaga en strid om de tillfälliga utskottens fortvaro eller avskaffande, och det är av den anledningen jag har instämt med utskottet i dess förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta.

Herr Holmgren: Herr talman! Vad herr Lindhagen föreslagit förefaller mig förnuftigt. Det tyckes också hava förefallit konstitutionsutskottet vid 1932 års riksdag förnuftigt, eftersom förslaget då tillstyrktes. Att konstitutionsutskottet nu desavuerar sig själv med motiveringen, att förra riksdagen avsglog förslaget, finner jag vara att gå för långt i opportunism.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Lindhagen: Jag hade tänkt vara sparsam med att begära votering, men de här sakerna äro så huvudsakliga, och när det nu även hänt, att vissa talare gjort insatser i frågan, så tycker jag, att saken kan vara mogen redan nu för att begära votering.

Den näst föregående talaren sade, att när de nya riksdagsmännen hunnit efter ett par år bli vana att sätta sig in i de här organisationsfrågorna så kunde tiden vara inne för herr Lindhagen att komma tillbaka med sin motion. Det var ju på det sättet han yttrade sig? Det är verkligen så mycket ny konstitutionell praxis, som numera smyger sig fram här, utan att man förstår att det finnes något som helst förnuft i densamma. De här frågorna äro inte alls så märkvärdiga, mina herrar, så att inte de nykomna riksdagsmännen kunna rösta lika tvärsäkert om dem som gamla riksdagsmän. Jag tror tvärtom, att de gamla riksdagsmännen ofta sitta fast i sina konservativa vanor, och att de nya riksdagsmännen ha lättare att hålla sig fria från sådana skrankor. Således bör det vara full likvärdighet mellan de nya riksdagsmännen och de gamla i alla sådana här frågor.

Herr Holmgren: Med anledning av vad talmannen nyss upplyste mig om ber jag att få ändra mitt yrkande så, att jag instämmer i herr Lindhagens under överläggningen gjorda yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära förslag om ett väsentligt avskaffande av de tillfälliga utskotten i sammanhang med en allmän och likvärdig rationalisering genom samtliga ärendens överförande till ständiga utskott eller för bägge kamrarna eljest gemensamma utskott.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens under överläggningen gjorda yrkande.

Om avskaffande av de tillfälliga utskotten. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion angående överenskommelse mellan de baltiska smärre staterna, öster och väster om Baltiska havet, om ett samförstånd (entente) mellan dessa makter för främjande av gemensam självförsörjning och kulturell framfärd.

*Om en entente
mellan de
baltiska
smärre
staterna.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 200, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla om regeringens initiativ till överenskommelser mellan de baltiska småstaterna öster och väster om Baltiska havet om ett samförstånd (entente) mellan dessa makter för främjande av gemensam självförsörjning och kulturell framfärd.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! I motiveringen till sitt utlåtande har utskottet uttalat sig med välvilja och åtminstone i huvudsak tillstyrkande. När man läser utlåtandet, får man den uppfattningen, att utskottet ock skulle komma med ett tillstyrkande av motionen, vilket gjort ett kraftigare intryck. Ett sådant tillstyrkande hade ju endast avsett, att regeringen skulle överväga en inbjudan. Emellertid tror jag inte man får missförstå utskottet med den försiktighet utskottet alltid ådagalagt i sådana här frågor och enkannerligen numera. Bakom utlåtandet ligger dock ett tillstyrkande av motionen helt enkelt. Men jag vill säga, att detta har sin grund huvudsakligen i, att östbalterna i sin press och på annat sätt tillkännagivit ett starkt intresse för denna sak, och att den samtidigt diskuterats även i Mellaneuropa och refererats jämväl anordnades. Därför har utskottet klokt medgivit, att detta vore något att reflektera på även från svensk sida. Det fastslås ju också, att ett samförstånd med balterna är ägnat att från svensk sida hälsas med tillfredsställelse.

Utskottet har nu för att stärka sitt utlåtande åberopat prejudikat bland annat från Oslomakternas sammanslutning, och det är inte annat än nyttigt. Dock må för säkerhets skull erinras, att Oslomakternas ekonomiska närmande rör bara de inbördes tullfrågorna och ingenting annat. Man har lovat varandra, att innan man höjer någon tull mot de andra medlemmarna i sammanslutningen underrätta dem, för att de skola få tillfälle att göra sina erinringar. Det är således i själva verket ett mycket magert program. Emellertid ha samtidigt tullhöjningar ägt rum mellan de olika makterna i Oslokonventionen, så att ännu är den en svag sammanslutning, som inte bör tjäna till förebild för den som föreslås i det nu förevarande fallet.

Man skulle ju också kunna anmärka mot utskottets motivering, att det inte talas om några mindre stater utan om ett flertal av de till Östersjön gränsande staterna. Jag föreställer mig, att bakom denna förtegenhet döljer sig dock en uppfattning, som överensstämmer med motionärens, nämligen att det här gäller ett samförstånd mellan de smärre staterna. Det kan man ju också sluta därav, att utskottet förut åberopat Oslokonventionen, som just är en sådan sammanslutning.

Om en entente mellan de baltiska smärre staterna. (Forts.)

Vidare uttalar utskottet, att Kungl. Maj:t nog ägnar vederbörlig uppmärksamhet åt denna sak. Det är ett vanligt uttryck, som utskotten och även konstitutionsutskottet använda i utrikespolitiska frågor, när sådana saker komma under deras handläggning. Här menas dock uppenbarligen, att man har anledning tro, att då Kungl. Maj:t genom sin utrikesminister blivit interPELLERAD i saken med första kammarens tillstånd, kommer denne att svara å regeringens vägnar. Det är väl detta, som föranlett utskottet att avstyrka en skrivelse till regeringen, eftersom man kanske redan om lördag får ett svar från regeringen i denna kammare.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om lösning av tvisten om Vilnaområdet.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om lösning av tvisten mellan Litauen och Polen om Vilnaområdet.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 201, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till en överenskommelse med folkförbundet och dess medlemmar samt andra intresserade makter, varigenom tvisten mellan Litauen och Polen bleve definitivt löst och de vänskapliga förbindelserna återställdes.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Nationernas förbunds akt förlänar förbundets medlemmar behörighet att vänskapligt fästa församlingens eller rådets uppmärksamhet på varje omständighet, som är av beskaffenhet att ogynnsamt inverka på de internationella förbindelserna samt till följd härav hotar att störa freden eller det goda samförstånd mellan folken, varpå freden beror. Ehuru riksdagen äger hos regeringen göra framställningar i dylika frågor, äro dock spörsmål av detta slag av den ömtåliga beskaffenhet, att det med hänsyn till de utrikespolitiska konsekvenser, som därav kunna föranledas, bör förbehållas den konstitutionellt ansvariga utrikesledningen att pröva, huruvida initiativ i dylikt ämne må tagas eller icke. Utskottet hemställer därför, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr **Lindhagen**: Denna fråga är en integrerande del av det spörsmål, som behandlades i det föregående betänkandet. Här intar utskottet också en välvillig ståndpunkt. Utskottet betonar ju, att förbundets medlemmar ha behörighet att vänskapligt fästa folkförbundets församlings eller råds uppmärksamhet på omständigheter, som förtjäna beaktande. Men än mera: utskottet betonar, vilket inte förut plägat ske, att även riksdagen äger hos regeringen göra framställningar i dylika frågor.

I den motionen har, som jag föreställer mig, med fog framhållits, att om man vill förorda och verka för ekonomisk självförsörjning och kulturell framfärd, så ligger däri också, att man måste se till, att de stater man sålunda vill sammanföra inte hindras i sin rörelsefrihet genom inbördes dissonanser. En sådan är ju språkfrågan i Finland och Sverige, som beröres i motionen, och framför allt Vilnafrågan, som ännu är olöst. I Vilnaområdet föreligger ju en gräns mellan två länder, som ännu inte blivit pacificerad och som de europeiska instanserna inte rättsligt avgjort. Denna gräns är tillkommen genom vapenmakt mot folkförbundets intentioner. Ett sådant tillstånd kan väl ej få fortfara i evighet, och därför bör det utifrån komma medlande makter som

Om lösning av tvisten om Vilnaområdet. (Forts.)

hjälpa till, så att de båda parterna kunna komma överens. Framför allt gäller det att åstadkomma ett samband mellan de östbaltiska staterna, alla de fem stater som blevo frigjorda först genom världskriget efter att ha lidit under ett kolossalt betryck och därför ännu stå på samma linje i utrikespolitiskt avseende. Det gäller att få bort en sådan dissonans, som att grannarna Polen och Litauen fortfarande stå emot varandra med stridiga intressen och ogärna, åtminstone på mindre kongresser, pläga umgänge med varandra. Nu har utskottet inte avböjt tanken, att svenskarna kunde uppträda som medlare även här, men överlämnat åt Kungl. Maj:t att överväga och pröva, huruvida initiativ också i ett dylikt ärende bör tagas. Jag får ju erkänna, att ärendet, som utskottet säger, är av ömtålig beskaffenhet och att man därför får se till, att det lagas här med lämpor men dock också med förstånd och beslutsamhet.

Herr talman, jag har således inte något yrkande att göra vid detta betänkande heller.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående hävdande av nationaliteternas i alla världsdelar självbestämningsrätt m. m.

Punkten 1.

I motionen I: 204 hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelser med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, att i ras- och nationalitetsfrågan hävda nationaliteternas i alla världsdelar självbestämningsrätt.

Om hävdande av nationaliteternas självbestämningsrätt.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 204 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Detta är en mycket intressant fråga och särskilt utskottets motivering. Frågan är — det erkänner ju själva utskottet — att principen om nationernas självbestämningsrätt bör på sätt som hittills skett hävdas från svensk sida. Ja, »som hittills» vill jag verkligen inte rekommendera, ty den har hävdats på det sättet, att alla uttalanden om saken ha avslagits av riksdagen, utom år 1921.

Jag skulle vidare vilja säga, att utskottet bort akta sig för att åberopa 1921. Då var det också en motion av mig, men då inträffade det här i kammaren, att baron Adelsvärd och professor Westman stego upp och förordade motionen. Därför gick den igenom i kammaren, och sedan tog andra kammaren den också, och det blev en skrivelse till Kungl. Maj:t. Vad var anledningen till detta undantag från de ständiga avslagen, både förut och efteråt? Anledningen var helt enkelt den, att då var Ålandsfrågan brännande, och då tyckte man i den svenska riksdagen, att man hade ett alldeles speciellt intresse att bevaka. Riksdagen gick till och med så långt, att den förordade, att man skulle begära införandet av satsen i Nationernas förbunds akt. Det var således en nationalistisk stämning, och den hade ett visst fog för sig, det måste jag också erkänna, när ålänningarna ville tillbaka till oss, och det sades, att det var en försummelse vid fredsslutet, att de inte från början kommit hit. Men det var ju ändå ett svenskt separatintresse, och sedan frågan väl blivit löst av Nationernas förbund på sätt som skedde, så avslag riksdagen

Om hävdande av nationaliteternas självbestämningssrätt. (Forts.)

lika friskt som tidigare alla framställningar om detta. Årtalet 1921 var alltså inte rekommenderande för svenskarna. Det fordrades ett visst nationalistiskt betonat intresse för att man skulle intressera sig för den stora grundsat- sen, men när denna politik, med litet bismak av krämarpolitik, hade förfallit, så återföll man till sitt avståndstagande gentemot den stora principen. Jag vet nu inte varför utskottet har återopat den historien, ty då gick grundsat- sen ju riktigt omkull.

Utskottet har nu också med vördnad återopat de auktoriteter i olika instan- ser, som yttrade sig över 1921 års riksdagsskrivelse, och bland annat en kom- mitté för frågor rörande Nationernas förbund. Det var en kommitté, som hade ett minimiprogram sig tilldelat, den var mycket negativ och försiktig och kände inte till nya frågor, och om det nu är meningen att återopa den som auktoritet, så måste jag säga, att den var en inkompetent areopag. Så kom frågan till Kungl. Maj:t. Då var herr Trygger utrikesminister, så där blev till och med 1921 års riksdags lilla tilltotande utan vidare avskriven från vidare handläggning såsom en onödig storpolitik. Det kan ju hända, att Ålandsfrågan då var löst — det kommer jag inte ihåg — så att Kungl. Maj:t med ännu mera frejdigt mod kunde taga avstånd från all mänsklighetens fri- görelse även på denna kardinalpunkt.

Nu föreligger emellertid en ny aktualitet, om också inte precis densamma som Ålandsfrågan år 1921 men en skandinavisk fråga i samma plan, och det är frågan om Sönderjylland, som är hotat. Där vill man, åtminstone den stora majoriteten, vara kvar under den danska kronan, och det har till och med gjorts en interpellation i riksdagen om att svenska regeringen skulle undersöka, huruvida det ligger någon verklighet bakom dessa hotelser och om man i så fall skulle kunna få den tyska regeringen på bättre tankar. Jag har själv i interpellationen kallat Sönderjylland för detta »omsider till den skandinaviska folkfamiljen återbördade» landamäre. Det är, som sönderjy- derna själva sade, då striden under världskriget stod skarp, en »femtonhundra- de års» kultur det då gällde. Danskarna ha satt sin prägel på denna lands- ända i 1,500 år. Detta är väl en särskild anledning för riksdagen att 1933 liksom 1921 ingripa på något sätt och skriva till regeringen. Det gäller här en skandinavisk landsända. Utskottet säger emellertid även för detta fall, att principen bör hävdas på sätt som hittills, men att detta skall vara något före- dömme måste jag som sagt bestrida, ty den har inte hävdats med någon som helst kraft. Vidare är utskottet övertygat om, att Kungl. Maj:t med upp- märksamhet följer utvecklingen på området, vilket utskottet mycket väl vet, att vår regering aldrig gjort. Men så tillägger utskottet »ehuru något rege- ringsinitiativ i varje fall under nu rådande utrikespolitiska förhållanden icke synes möjligt». Där avråder alltså utskottet Kungl. Maj:t på samma gång som det förlitar sig på att Kungl. Maj:t upplyst och oväldigt skall överväga denna sak. Hur var det Gustav Möller yttrade sig på Gärdet den 1 maj: »Ve de demokratiska partierna, om de besluta mackverk, som låta det mesta förbli vid det gamla.» Och dock glida de därhän i de konstitutiva uppbyg- gande realitetsproblemen i världen liksom i det egna landet.

Detta är ett mycket dåligt betänkande, tycker jag, herr talman. Jag yr- kar bifall till motionen.

Greve Spens: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets för- slag.

Herr Lindhagen: Detta korta bifallsyrkande innebär ett erkännande, att det är svårt att svara på vad jag anför!

Om hävdande av nationaliteternas självbestämmanderätt. (Forts.)

Herr Sandegård: Föreliggande motion är en av de 7, 8 eller 9—10, som äro följd-motioner av den grundläggande motion nr 203, som sysslar med »ofredens djupliggande orsaker» enligt herr Lindhagens terminologi. Jag tillåter mig endast något uppfriska kammarens minne. I den ifrågavarande motion nr 203, som också ligger till grund för motionerna 204 och 208, som det nu närmast gäller, lägger motionären upp ett program för mänsklighetens revolution, ett program som omfattar tio budord. Av dessa tio budord lyder det första: Erkännandet av nationaliteternas självbestämmanderätt i alla världsdelar och rasernas likställighet. Det är alltså lika med yrkandet i motion nr 204. Det andra budet lyder: Lösning av världspolestens språkfråga genom ett neutralt, logiskt byggt och lättlärt världsspråk vid sidan av nationalspråken. Det är motion nr 205. Det bud som motsvarar motion nr 208 lyder: Ingripande i jordens befolkningsfråga genom en rättvis fördelning av kolonisationsmöjligheterna med fasthållande av urinvånarnas primära rätt till sitt land samt en förnuftig födelsekontroll.

Jag skall inte här betunga kammarens protokoll eller besvära kammaren med något längre anförande. Överhuvud skall jag endast inskränka mig till att konstatera ett par saker. Som bakgrund för det hela står vad herr Lindhagen i motion nr 203 kallar för »ett tecken från en undanskymd front i detta lilla land». Detta tecken är den så kallade svenska folkriksdagen, som sammanträdde här i Stockholm den 20 februari 1932. Folkriksdagen bröt, säger herr Lindhagen, den tystnad som parlamenten iakttagit, då det gällt stora och viktiga frågor. Det var en upplevelse, ett varsel i sin mån om mänsklighetens revolution. Beträffande parlamentens förutsättningar och kvalifikationer i detta fall hänvisar herr Lindhagen till ett tillfälligt utskotts betänkande och olika riksdagsbeslut i anledning av sådana här motioner och konkluderar: »Så undgår i vår tid ett parlament att tänka självt, vilket är dess huvudsakliga uppgift.»

Herr Lindhagen är ute och åker för närvarande i en viss press, såg jag här-omdagen, med en del uttalanden, där herr Lindhagen frånkänner den svenska riksdagen självständighet, sakkunskap och förmåga av tänkande, och naturligtvis är det som alltid på senare tiden från herr Lindhagens sida fråga om ett djupare sammanhang. Här är det sålunda frågan om de djupliggande orsakerna också till »parlamentarismens kris». Jag skulle vilja i all enkelhet hemställa till herr Lindhagen, huruvida det inte vore lämpligt, att, då man befinner sig i Sveriges riksdag, till en början ta hänsyn till den realiteten, att man alltså inte befinner sig i en församling, som tillkommit på utomparlamentarisk väg, vilket ju var fallet med den så kallade folkriksdagen.

Herr Lindhagen: Jag har sagt i mina anföranden och motioner, att utskottets betänkanden i dessa frågor inte ådagalägga någon särskild handlingskraft för främjande av demokratiens mål. Men jag har också många gånger åberopat Ciceros sats, som är för mig en ädelsten, att »senatorerna äro förträffliga människor, men senaten är ett odjur». Det vill säga, när en kollektivism motsätter sig något, är det klart, att man måste strida för sin skiljaktiga uppfattning, men inte faller angreppet tillbaka på medlemmarna lika mycket som på den individlösa, konturlösa kollektivismen. Det finns väl ingenting hyggligare och hedervärdare än svenska riksdagsmän, och deras tolerans emot varandra i privatlivet är ju omätlig. Det bör skrivas en vacker historia om den saken, och den kanske också någon gång blir skriven.

Om hävdande av nationaliteternas självbestämmanderätt. (Forts.)

Jag beklagar att den siste talaren ville underkänna alla utomparlamentariska åtgärder, men då underkänner han väl också alla valrörelser, ty de äro väl det mest utomparlamentariska man kan tänka sig. Här var det i alla fall en kongress av 396 valda ombud från fackföreningar, socialdemokratiska och frisinnade organisationer, nykterhetsfolk och religiösa samfund. Det tyckte jag var för mig en upplevelse, och det tycket kan jag ju få behålla. Den kongressen antog utförliga resolutioner till förmån för just det som tillfälliga utskottet 1932 avstyrkt och kammaren avslagit, inte, som jag anmärkte, för att kammarens ledamöter ansågo att frågorna ej hade betydelse, utan därför att man tyckte dem vara för tidigt väckta och det fanns så många andra, mera närliggande saker för dem att syssla med.

Jag beklagar, herr talman, att ur denna motioncykel av utskottet i strid mot talmanskapets välbetänkta remiss till utskottet utbrutits och till ett tillfälligt utskott återlämnats frågan om det religiösa dogmväsendet och de strider det föranlett i världen. Annars skulle jag gärna sett, att den förekommit här i sitt rätta sammanhang, så hade jag och den siste talaren ytterligare kunnat resonera om den saken. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på, att i Tyskland, om man får tro tidningarna, har det förklarats, att nu skall man åstadkomma större enighet. Man vågar sig inte på den katolska kyrkan, men protestanter och reformerta måste lägga bort sina skilda åsikter, och det skall göras en och samma kyrka av alltsammans. Det är ett litet fjät i rätt riktning för att befrämja kristendomens införande i Europa, vilket som bekant ännu inte skett.

Herr Sandegård: Jag vill konstatera, att herr Lindhagens sista anförande i någon mån innebär en reträtt från den ståndpunkt herr Lindhagen på senare tiden intagit i fråga om sin ställning till den svenska riksdagen. I ett flertal av de motioner, som vi ha att handlägga i utskottet, kommer herr Lindhagen monotont och envist tillbaka till samma kläm. »Jämförelsen mellan riksdagens utskott och folkriksdagen talar för sig själv.» Utskottet har — så hette det i ett föregående yttrande — försummat sin grundlagsenliga skyldighet att yttra sig om sakens riktighet. Jag får säga, att jag kan inte underlåta att här liksom i utskottet reagera mot detta sätt att tala nedsättande ord om den riksdag man själv tillhör, och vad den självövertvinne angår, som här också talas om, skulle jag vilja tillråda herr Lindhagen att själv praktisera en smula av vad han så flitigt rekommenderar oss andra.

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren har alltid varit mycket missnöjd över dessa motioner. Det är något av religiös intolerans, som sticker fram. Jag vet inte varför han just i världsspråksfrågan varit så oerhört ovilligt stämd. Men det kanske beror på, att det i första Moseboken står, att Herren ville splittra folken över jorden och därför förbistrade han dem. Det skulle då strida mot den gudomliga världsordningen att söka åstadkomma ett världsspråk. Men det kunna väl kammarens övriga ledamöter förstå, att om man i en sådan här sak, får enhälligt medhåll av en så stor sammanslutning som folkriksdagen, så åberopar man det.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

I motionen I:208, av herr *Lindhagen*, hade hemställts, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelser med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, om samverkan för en rättvis lösning av jordens befolkningsfråga.

*Ang. jordens
befolknings-
fråga.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att motionen I:208 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Greve Spens: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om världsspråkets språkfråga.

*Om världs-
problemets
språkfråga.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 205, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelse med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, för lösning av världsspråkets språkfråga genom antagande av ett neutralt, logiskt och lättlärt världsspråk vid sidan av nationalspråken samt överväga särskilt esperantos företräde.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Hellberg, Larsén, Nils Andersson, Borg, Andersson* i Igelboda, *Vougt, Wiklund* och *Lundqvist* i Rotebro, som, med hänvisning till att tio år förflutit sedan denna fråga behandlades inom Nationernas förbund, inom utskottet yrkat, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om övervägande av ett initiativ till nytt dryftande inom Nationernas förbund av hjälpspråksfrågan.

Herr Lindhagen: I denna fråga finns det ju reserver, men det tycks inte vara någon av dem som begärt ordet.

Denna sak, herr talman, ha vi diskuterat mycket, och två gånger har den vunnit majoritet i kammaren, nämligen 1921 och 1924. Frågan kommer att arbeta sig fram, men den kommer nerifrån, ifrån det vanliga folket, och det är mycket svårt att få överbyggnaderna att förena sig om något sådant.

Gentemot reservanternas vill jag endast anmärka, att någon speciell hjälpspråksfråga gäller det inte här, ty alla språk äro till för hjälp, men när världsspråket kommer med sin nya värld, så är det ett suveränt språk som alla andra. Det blir med tiden det allra största språket, i den mån det kommer att upptas av alla nationer. Men det gör visserligen mindre, om man börjar så försiktigt för att få de lättrogna med sig, och säger att det har inte så stor betydelse, ty det är »bara ett hjälpspråk».

Utskottet hänvisar till att tio år förflutit, sedan denna fråga behandlades

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

inom Nationernas förbund. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att utskottet anser, att frågan efter denna tid inte bör tas upp, i analogi med den tioåriga preskriptionstiden för fordringars ställande. Men reservanterna mena, att nu efter tio år kan det vara nog väntat, och jag håller dem räkning för, att de lagt frågan på den bogen med den uttolkning jag nu tillåtit mig att göra.

Jag yrkar således bifall till reservationen.

Greve Spens: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman: Herr talman! Min mening är icke att alltför mycket förlänga diskussionen i dessa konstitutionsutskottsfrågor men jag ber ändå att med några korta ord få säga, att anledningen till den negativa ståndpunkt jag intagit till ett initiativ i dessa internationella språkfrågor, som undan för undan kommit upp, har ej varit något missaktande av de försök, som gjorts att språkvägen nå fram till större förståelse folken emellan. Jag har emellertid icke ansett det vara praktiskt utförbart, varken att ta ett konstgjort språk som hjälpspråk eller att därtill pressa fram något av de levande språken. Vi ha i konstitutionsutskottet funnit, att vi ännu inte kunna gå ifrån 1923 års Nationernas förbunds ståndpunkt. Det har, som herr Lindhagen nyss anmärkte, i reservationen talats om den tioåriga tiden, som sedan dess gått. Tio år, sade herr Lindhagen, var preskriptionstid för fordringar. Den tiden gäller ju också inteckningsförnyelser, men jag tror ej, att man kan säga, att tio år bör vara någon förnyelsens tid på detta område. Det är enligt mitt förmenande icke lämpligt för närvarande att söka gå fram med något initiativ till Nationernas förbund, utan bäst är väl att försöka få utvecklingen i den riktningen, att de våra, där det är lämpligt och möjligt, kunna få någon kännedom om de levande språken, eller något av de viktigaste. De stora kulturspråken äro naturligtvis av ofantligt stor betydelse både för oss, då vi skola komma i kulturellt samarbete med andra nationer och då vi försöka själva få del av de litteraturens skatter, som finnas att få genom läsande av något av de nu levande språken.

Men, herr talman, det skulle väl vara lyckligt, om det arbete, som hos oss så ivrigt nedlägges för att få fram ett internationellt språk, skulle kunna i någon mån inriktas på åtgärder för det nationella språket, så att vi finge ett mera levande intresse just för vårt svenska språk. Innan vi själva ha känsla för vårt eget språk, kunna vi ej ha tid att verka för ett främmande. Vi borde verka för att svenska språket bleve så rent från slangord som möjligt, att det skreves och talades klart och rent. Vi borde, vare sig vi tillhöra Arbetarnas bildningsförbund eller andra kretsar, söka få fram intresse för vårt vackra språk med allt som kan finnas att taga vara på däri — från Wallins klangfulla psalmer till nutidens kärnfulla språk hos en Heidenstam, en Torsten Fogelqvist, en Albert Engström. Intresset måste väckas för vikten av det att kläda tankarna i en vårdad dräkt och om den dräktens lämplighet torde det inte förefinnas några olika meningar. Äro vi mäktiga vårt eget språk, ja, då kan tiden vara inne att driva propaganda för främmande språk.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Sandegård*.

Herr Hellberg: Herr talman! Det kanske var litet försumligt av mig, att jag inte var den första, som tog till orda här, då jag står antecknad som förste reservant. Men jag får uppriktigt bekänna, att den reservation, jag

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

varit med om att avgiva, biträdde jag därför att jag principiellt är anhängare av ett hjälpspråk i den meningen som herr Lindhagen tagit det, fastän jag på samma gång kände, att det tjänar inte mycket till att komma med en skrivelse till regeringen i detta ärende. Det är visserligen sant, att det nu är tio år sedan frågan behandlades inom Nationernas förbund, men det har förefallit mig, att om den komme upp där igen, skulle utgången bli densamma som då. Det gick ju så till förra gången, att Nationernas förbund med förvånansvärt stor majoritet uttalade sig för en utredning i denna fråga. Men utredningen verkställdes naturligtvis av språkexperter, och de äro i regel fördomsfullt inställda emot tanken på ett konstgjort hjälpspråk. Därför avgåvo de ett avstyrkande utlåtande, och på grund därav avfärdades frågan i Nationernas förbund. Jag befarar i allra högsta grad, att utgången skulle bli densamma, om vi taga upp frågan nu igen. Därför får jag bekänna, att jag inte tror, att ett svenskt initiativ skulle ha någon synnerlig effekt, ehuru jag principiellt ansett mig böra tillstyrka ett sådant.

Herr Lindhagen: Nu äro vi inne på den gamla frågan om initiativets betydelse i världen eller underlåtenheten att ta initiativ. Det har sagts, att droppen i vissa fall urholkar stenen — i somliga fall är det bara den, som gör det — men om man inte tager initiativ till det man önskar och fäster uppmärksamheten på det, blir det ännu mindre gjort, än om man verkligen påminner om saken oupphörligt.

Nu vill jag säga, att när den näst siste talaren förordade, att vi skulle hava de levande språken till förebild, så är det ju detta som Nationernas förbunds kommitté för intellektuellt samarbete också tillrådde. Men det är märkvärdigt, hur litet man studerar och förstår den här frågan. Menade den talare, som så talade, att vi i stället skulle göra svenska spåket till världsspråk? Karl XII ville också ha svenskan som världsspråk, som bekant, och talade inte med främmande diplomater något annat än svenska. Kunde de inte det, finga de gå sin väg! Men det var nog inte det den siste ärade talaren menade, då han sade, att vi skulle ansa vårt svenska språk. Därmed må herrarna göra hur som helst. Men det är inte alls fråga om den saken här, utan här är fråga om att få en förbindelseled mellan mänsklighetens olika stammar, så att de kunna tala med varandra. Och en av de allra största revolutioner, som förekommit, skulle vara just att åstadkomma ett sådant världsspråk.

Vi se i Moseboken av vilken betydelse en sådan sak varit. Noaks ättlingar voro ett folk, som ville hålla samman och talade samma tungomål. Men då steg Herren ned och såg på deras tilltag och fann det inte gott, att de höllo ihop och byggde sig ett högt torn mot himmelen. Han ville splittra dem över hela jorden, och då fann han inte någon annan utväg än att han förbistrade deras tungomål. Där se vi, hur språkfrågan verkade på den tiden. Men Jehova ångrade förut, att han skapat människorna, och sände så syndafloden, och över den kanske han nu ångrar sig, att han förbistrat deras tungomål. Det är kanske lättare att skapa »fred på jorden» bland människorna om de tala ett och samma tungomål. Så den saken har nog andra sidor än representanten på Norrköpingsbanken tänker sig. Här är förresten fråga om ett intensivt arbete nere på djupen ibland alla dessa, som inte ha någon ökad utkomstmöjlighet eller karriär att förutse, utan de vilja i alla fall förbehålla sig att komma över språkgränsernas oerhörda murar. Och det är egentligen språken, som skapa de olika nationalitetskonflikterna. Ty inte går man omkring, då det skall bli folkomröstning om en nationalitet vill vara här eller där och tager blodprov på varje individ för utrönande av hans ras, utan det är helt enkelt språket, som avgör nationalitetsfrågan och skiljer folken åt.

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

Och då skall man i denna kammare, där man en gång fick en stor majoritet för ett positivt beslut, nu stå inför idel negationer. Betyder det att parlamentarismen överansträngt sig, eller vad betyder det egentligen? Betyder det, att det är ett framsteg att mota en sådan angelägenhet eller är det ett fullkommande att göra det.

Och att sedan bara taga avstånd, därför att Nationernas förbund har förkastat saken? Det förhåller sig inte så som Hellberg sade, utan i Nationernas förbund uppdrogs åt generalsekretariatet att utreda frågan, och detta generalsekretariat avgav en diger rapport den 28 juni 1922 och däri belyste under många punkter detta generalsekretariat den ofantliga betydelsen i att få ett världsspråk vid sidan av nationalspråket och förordade esperanto såsom ett icke minst redan varande levande språk och passande för ändamålet. Även den engelska vetenskaps societeten utsåg en kommitté, som också den kom till precis samma resultat. Ehuru medlemmarna först voro tveksamma mellan ido och esperanto, föreslogo de esperanto, och de fällde det berömda uttalandet: »Varför skulle vi engelsmän till vår fördel tvinga alla andra folk, att lära sig engelska ofullständigt, då man på tjugu gånger kortare tid kan lära sig esperanto fullständigt.» Och det är engelsmän, som sagt det. De vitsordade också engelskans olämplighet såsom ett nationellt och således ej neutralt språk, dess oregelbundenhet och dess skiljaktighet mellan uttal och skrift.

Och så vill jag till representanten för Norrköping säga: vad är det för mening i att vårt folk, våra bönder, arbetare, små tjänstemän och alla andra skola lära sig nationalspråk? Skola de lära sig alla sådana språk eller endast de privilegierade förtryckarespråken, eller hur vill man organisera den saken? Skall även en småbrukar- eller arbetarhustru ligga på en schäslong och röka cigarrett och läsa den sista franska romanen på originalspråket? Är det denna talaresh mening?

Saken är naturligtvis den, att det är alldeles omöjligt att verka för något sådant. Det sades, att då kommer man in i de främmande nationernas litteratur. Ett sådant prat! Hela det svenska folket kommer in i andra länders kultur genom svenska tidningar, genom svenska översättningar och genom svenska läroböcker och, vad därutöver är, är en försvinnande obetydlighet. Och detsamma gäller, om alla andra folk, när de vilja lära känna ett främmande folk. Och för övrigt måste man ju först bestämma sig för, om det överhuvud anses vara till nytta att få ett världsspråk. Alla språk äro konstgjorda. Även de nationella språken äro konstgjorda. Ty ingen människa födes till ett språk, utan det är modern, som böjer sig över barnets vaggga och konstgjort inlär sitt språk hos barnet. Hade någon annan mamma stått ovanför, så hade barnet kommit att tala ett annat språk. Det är således konstgjort! Det tyska riksspråket är gjort av en kommitté, och det ryska riksspråket skall vara gjort av en enmanskommitté, som sammanfört olika munarter. Norrmännen ha ju också skapat ett särskilt språk som kallas norska målet. Så krånglig är därför inte saken!

Nu är det så, att folkförbundets kommission för intellektuellt samarbete, till vars avgörande frågan slutligen hänsköts, kom till det resultat, att man inte borde förordade ett konstgjort språk, som det sades. Men ett konstgjort språk betyder ett neutralt språk, ett logiskt språk och ett lättlärt språk. Inte kan man låta mänskligheten lära ett, två eller tre tillkrånglade nationalspråk. Det kan den inte alls gå i land med. Och det är ju alldeles för svårt även för vilken person som helst att lära sig behärska sådana språk. I berörda kommission antogs med sex röster mot en ett motsatt beslut mot den stora utredning som deras eget generalsekretariat låtit göra och tre personer nedlade sin röst, så att det var i själva verket sex röster mot fyra, vilket blev det mäktiga resul-

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

tatet. Och vilka skäl! Då skriver kommittén, att den ägnat mer än två sammanträden åt det här problemet. Tänk så storartat! Och kommittén bestrider inte »de praktiska fördelar, som kunde vara förenade med ett allmänt antagande av ett konstgjort hjälpspråk», men ansåg, »att dess bemödanden framför allt borde inriktas på att befrämja studiet av levande språk» — ordet står i pluralis: är det flera hundra, som åsyftas eller vad menas därmed? — »och av främmande länders litteratur, då detta studium utgjorde ett av de verksamaste medlen för att uppnå intellektuellt och moraliskt närmande mellan människor av skilda nationaliteter». Det är folkförbundets ideal, men det är en fullkomlig intellektuell villfarelse eller fördom att komma med ett sådant påstående. Och vad mena vederbörande för språk? De levande språken står det. De mena naturligtvis var och en sitt språk: fransmännen mena franska, engelsmännen engelska, och tyskarna tyska, och så sätta de ordet i pluralis för att än mer av dolda nationalegoistiska bevekelsegrunder försjunka i överkligheten och inbilla världen, att detta innefattar en lösning. Ty inte kan man begära, att alla skolbarn i vårt land skola med slit och avsky lära sig franska, tyska och engelska grammatikor och ordförråd för att bli delaktiga av alla länders andliga kultur.

Men här är det lyckligtvis så, att lösningen kommer väl till sist från Asien. Redan förut beklagade man sig där över att de europeiska språken voro för asiaterna en börda. Och den nye borgmästaren i Japans huvudstad har nyligen hållit ett radioföredrag, som gått ut över hela landet, och sagt, att japanerna böra avskaka sig det oket och slå sig på esperanto, och det ha flera universitet i Japan tidigare börjat göra genom att avskaffa metoden att skriva rapporter på franska, tyska och engelska och i stället skriva dem på esperanto. Detta sprider sig allt mer och det kommer även hos oss nedifrån, men så länge överklassen, som sitter vid styret, lärt sig mer eller mindre och framför allt det mindre att rådbråka litet franska, tyska eller engelska, tycker den att det är besvärligt att få ett nytt språk att lära sig, och därför blir den motståndare. Annorlunda går det inte till, men så småningom går det, om man tager initiativ därtill.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Bergman: Herr talman! Denna fråga har varit föremål för debatter i riksdagen nästan vartenda år. Jag har det intrycket, att intresset minskas år efter år, på grund av det monotona upprepadet, varigenom motionären egentligen motverkar sitt eget syfte. Inga nya skäl ha framförts, endast de argument, som gång på gång prövats av riksdagen. Jag hänvisar till ett par föregående debatter, där frågan verkligen gjorts till föremål för mycket grundlig dryftning från alla de olika huvudsakliga synpunkter, från vilka den kan ses. Det är inte meningen att här upprepa vad som då sades, det är nog att endast hänvisa till dem. Frågan ligger för närvarande så pass illa till, synes det mig, att den väl knappast befunnit sig i en mera markerad lågkonjunktur. Vi hörde alldeles nyss huvudreservanten, som i sitt anförande nästan polemiserade mot sin egen reservation. Då är saken tämligen hopplös, förefaller det mig, och jag anser att det är ganska förnuftigt med den sålunda väntade negativa utgången, då man behandlar saken på detta sätt genom ständigt och envist upprepande utan att taga ringaste hänsyn till att de anförda skälen så många gånger vederlagts.

De huvudsakliga och avgörande grunder, på vilka man måste motsätta sig motionärens framställning, hänföra sig till två väsentliga synpunkter. Det ena är, att man med fog kan begära att världspråksintressets målsmän först ena sig om, *vilket* av de många konkurrerande förslagen till världsspråk man önskar,

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

innan man kräver, att det skall tagas något officiellt initiativ, vare sig genom Nationernas förbund eller genom andra statliga eller överstatliga organ. Nu är det ju knappast så, att man mer och mer enat sig om den saken, utan nästan tvärtom. År efter år splittras detta intresse, det ena nya världsspråket lanseras efter det andra. Det är den ena synpunkten.

Den andra är egentligen ännu viktigare: all historia lär oss, om vi studera den, att ett världsspråk icke voterar fram, utan växer fram. Det har funnits ett världsspråk förut i den gamla världen, vilket ganska länge behöll denna ställning och det även sedan det romerska riket för länge sedan upphört att existera, nämligen latinets. Hur blev latinets världsspråk? Jo, som en naturlig följd av den romerska kulturens utbredning i världen. Den romerska politikens inflytande och de romerska kolonisationerna gjorde, att det blev det allmänna språket i det romerska världsväldet. På det sättet uppkommer ett världsspråk. Det av de europeiska språken, som förefaller ha de största utsikterna att spela en sådan roll, om något har det, är naturligtvis engelskan. Redan nu står detta språk långt före de andra i fråga om utbredning. Det är ju ett par hundra miljoner människor, som ha engelskan till modersmål och så gott som femhundra miljoner, som ha den till administrativt språk. Två av de mest betydande stormakterna ha engelskan till modersmål: det brittiska imperiet och Amerikas förenta stater. Det är allt annat än osannolikt, att om denna fråga kommer att lösas på något sätt, det blir på det sättet, att engelska språket kommer att bli det allmänna hjälpspråket. Däremot invänder man, att det skulle innebära en särskild förmån för dem, som ha detta språk till modersmål, och att de andra skulle komma att motsätta sig det. Men detsamma kan man invända mot alla levande språk, som skulle kunna ifrågasättas, och man kunde givetvis på sin tid invända detta mot latinets också. Men den naturliga och historiska utvecklingen går sin gång, även om ej alla äro nöjda därmed. Som sagt: ett världsspråk voterar inte fram, det växer fram. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Den här frågan är som sagt så utdebatterad, att det bjuder emot att begära ordet i den; men jag kunde inte underlåta att vid en passus i den siste talarens anförande begära det.

Han sade, att vi en gång haft ett världsspråk, nämligen latinets. Det är nu en ren och klar osanning. Latinet var aldrig något världsspråk, det var ett gemensamhetsspråk, som något så när förstods inom den lilla del av världen, som var samlad omkring Medelhavet. Aldrig nådde det exempelvis till Kina och Japan. Men den uppgift, som vi nu ha framför oss är att söka få ett språk, som kan vara gemensamt för hela världskretsen, hela orbis terrarum. Det är det saken gäller. Och då menar jag för min del, att skola vi kunna tänka oss att få ett sådant språk, som är praktiskt användbart lika för alla, så måste vi välja vad man kallar ett konstgjort språk.

Vi måste nämligen komma ihåg, att det är mycket svårt för främmande att lära sig engelska så att de kunna tala det som engelsmän. Det var mycket träffande vad herr Lindhagen anförde från den engelska kommissionen, som yttrat, att om man tager engelska till världsspråk, komma de flesta människor att lära sig det nödtorftigt eller otillfredsställande, huru nu orden föllo, under det att om vi få ett konstgjort språk, esperanto t. ex., komma alla nationer i precis samma ställning till det språket: de komma alla att tala det precis lika bra eller lika dåligt, och då har man möjlighet att mötas på likställighetens mark.

Herr Bergman har naturligtvis rätt i att man inte kan dekretera något världsspråk. Jag har överhuvud taget mycket ringa tilltro till alla beslut, de-

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

kret, resolutioner, men det är nog sant, som herr Lindhagen anmärkte, att esperanto börjar växa fram till världsspråk. Det är en stor olycka för världsspråkstanken, att dess anhängare splittra sig på olika språk, men detta hinder torde väl kunna övervinnas. En framställning till regeringen skulle som sagt nog nu inte ha någon vidare betydelse. Men en sak, som har ett förnuftigt motiv bakom sig, går nog sin väg fram.

Herr Bergman: Herr talman! Herr Hellberg har naturligtvis rätt däri, att latinet icke varit världsspråk i fullt samma mening, vari man nu tager detta ord. Världen var mycket mindre då både i avseende på det område, som kunde betraktas som kulturvärld, och i avseende på folkmängden. Det var medelhavsvärlden och den västerländska kulturvärlden, som då fick latinet till universalspråk, det har han givetvis alldeles rätt i. Nu stå vi inför större perspektiv, men då får jag säga, att under sådana förhållanden har engelskan i ännu högre grad än latinet på sin tid utsikter att bli det allmänaste internationella språket, ty engelskan spänner över alla världshaven och alla kontinenterna.

Då herr Hellberg säger, att esperanto går sin segerrika gång framåt, som det föreföll, att han menade, så vill jag invända, att framstegen äro relativt obetydliga, vilket i någon mån även beror på, att vi ha att räkna med den förut nämnda splittringen, denna uppkomst av nya konkurrerande världsspråksprojekt, som vi kunna bevitna.

När denna fråga första gången behandlades här i riksdagen, kunde man räkna ungefär lika många personer som verkligen kunde esperanto, som man kan räkna nu, något flera till och med än nu, men skillnaden är ej så synnerligen stor. Antalet kunde och kan ännu knappast uppskattas till en enda miljon människor på hela jordklotet. Om man jämför denna knappa miljon med de 200 miljoner, som ha engelska till modersmål, för att ej tala om de ytterligare 300 miljoner, som ha detta språk till administrativt språk, tror då någon människa, att ett så stort försprång i överskådlig tid skall kunna övervinnas? Jag tror det inte.

För övrigt, då man talar om, att de konstgjorda språken utmärkas för sådan lätthet att lära, att de äro så logiskt byggda och så vidare, så gäller detta huvudsakligen grammatiken. Den är mycket lätt. Men det är icke detta, som är huvudsaken, när det gäller att röra sig med ett främmande språk. Utan huvudsaken är, att det oundgängliga ordförrådet är ordentligt inlärt. En lärdom man i England, jag tror han är professor i Oxford, har nyligen börjat göra propaganda för vad han kallar »basic english», grundläggande engelska, så att säga; han har räknat ut, att det är ungefär 850 grundord, som man egentligen behöver i vardagligt tal och i det allmänna umgänget människor emellan, när man talar engelska, och han förmenar, att man skulle ha lika lätt att lära sig dessa ord som lika många eller flera i ett konstgjort språk. Jag tror, att han kan ha rätt i det. Det är ordförrådet, som är det huvudsakliga. Om man begär ett och annat misstag i grammatikaliskt avseende, kan man bli förstörd i alla fall, men om man står och famlar och ej kommer ihåg orden, står man där. För att kunna tala ett främmande språk måste man framför allt ha det väsentliga ordförrådet i huvudet, så att varje behövt ord är present, när ögonblicket kräver det. Det gäller här en övnings- och minnessak. Det är i stort sett lika svårt att lära sig en massa ord i ett konstgjort språk som i ett levande språk, kanske *något* lättare i det förra — det må medges — med hänsyn till de lagar, efter vilka ett konstgjort språk bildas, men skillnaden spelar icke så stor roll. Det är i varje fall ett antal på något tusental ord, som man framför allt måste komma ihåg, och det blir i huvudsak samma besvär.

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

Lättheten att ledigt tala beror av övning, och man vinner icke färdighet däri på de fyra timmar, som det för ett särdeles gott huvud i bästa fall kan gå åt för att lära sig den enkla esperantogrammatiken. Engelska grammatiken är icke heller överdrivet svår.

Jag tror således, att man först och främst överdriver lättheten att lära sig ett konstgjort språk, framför allt dess ordförråd, och vidare förbiser möjligheten att uppnå det oerhörda försprång, som engelskan har. Jag medger gärna, att, när nu utsikterna vidga sig över hela jordklotet, man aldrig vet hur det kan gestalta sig i framtiden. Det kan ju komma andra politiska konstellationer och kulturpåverkningar, som ej nu kunna förutses. Det kan komma ett annat språk i framtiden, som kan distansera även engelskan, men en sådan eventualitet ligger säkerligen i en rätt avlägsen framtid. En berömd språkforskare ställde för några årtionden sedan en prognos över språkens framtid och förklarade, att de skulle dö ut allesammans utom fyra, som skulle leva kvar. Vilka voro dessa fyra? Jo, sade han, det var engelskan, ryskan, kinesiskan och arabiskan; de skulle stå kvar när de andra hade absorberats. Ingen vet, om han har rätt i det, men nu ha vi i varje fall icke att göra med dessa framtidsdrömmar, utan här är det fråga om den närmast överskådliga framtiden, och då finnes icke mer än en praktisk väg att gå, synes det mig, och det är att följa med den ström, som ovillkorligen bär fram engelska språket såsom det blivande allmännaste hjälpspråket, att lära sig detta medför för närvarande den största praktiska nyttan. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Den första frågan är väl att bestämma sig för, om man anser ett världsspråk önskvärt, herr Bergman. Har man kommit därhän, att det bör befrämjas, och skall man skapa ett världsspråk, då kommer man till den punkten: skall det vara ett nationellt språk eller ett neutralt språk? De nationella språken äro ju ej neutrala, och de äro ju oerhört svåra. De bestå nästan mest av oregelbundenheter. Och vad engelskan angår, är det ett barbariskt språk, ty knappast ett ord uttalas som det skrives. Det vore ju också en present för hela världens ungdom att få ett sådant språk!

Herr Bergman väcker ingen motion. Han går aldrig till någon instans och begär, att vi skola få ett världsspråk, utan han säger tvärtom, att det skall ske genom evolution; vi skola vänta på, att alla fransmän, italienare, ryssar, tyskar, kineser och japaner, alla andra språkfamiljer ha genom evolutionen ovetande kommit att till sist tala engelska. Vilken oerhörd utveckling! Hur många tusen år vill herr Bergman, att världen skall vänta på en sådan sak? Och sker det ens genom en sådan passiv väntan? Det är verkligen ett praktiskt förslag, så det förslår.

Nu är det i alla fall så, att den gamla generationen kan icke gå med på det här. Jag förstår det. Men på läktaren där uppe sitter i detta ögonblick en skolklass unga damer. Jag hoppas, att de lyssna till denna debatt och med tiden gå i spetsen för denna nya rörelse i tiden. Då kommer det. Asien och ungdomen i Sverige, de som bo i vinklar och vrår ute i landet komma att realisera denna sak, herr Bergman må hålla så många tal som helst för att ingenting skall åtgöras. Varför går han inte till franska, italienska, ryska och spanska regeringarna och ber dem antaga engelskan till världsspråk? Det skulle allt bli ett bakslag för Bergman, så det förslår.

Herr Sandegård: Jag ber om ursäkt, att jag tar till orda i denna fråga, men det är en sak, som det här må tillåtas mig att påpeka.

Jag förstår herr Hellbergs dilemma. När man skall gå att besluta här, så

Om världsproblemets språkfråga. (Forts.)

är det på en motivering av det innehåll, att vi här ha att göra med en av »ofredens djupt liggande orsaker». Att första kammaren, sedan andra kammaren nu med ännu större majoritet än någonsin förut har avslagit herr Lindhagens motion, verkligen skulle vilja bifalla herr Lindhagens förslag på den motiveringen, vill man inte tänka sig.

Jag vill till sist bara till herr Lindhagen å propos vad han berörde ur gamla testamentet säga, att jag undrar om vår Herre, när han gick ned och förbistrade människornas tungomål, kanske gjorde det därför, att han visste vad han gjorde!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående det paneuropeiska problemet. *Ang. det paneuropeiska problemet.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 209, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelse med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, om samverkan för en aktsam lösning av det paneuropeiska problemet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare enligt herr Lindhagens yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner i avrustningsfrågan.

Punkten 1.

I motionen I: 211 hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelser med folkförbundets medlemmar eller andra främmande makter eller vissa av dem om nationella (separata) avrustningar av stater, som på grund av sina förhållanden kunde anses beredda därtill.

Om separata avrustningar av vissa stater.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att motionen I: 211 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Om separata avrustningar av vissa stater. (Forts.)

Greve **Spens**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om officiell
folkomröst-
ning i avrust-
ningsfrågan.*

Punkten 2.

I motionen I: 212, av herr *Lindhagen*, hade hemställts, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelser med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem om samverkan för en officiell folkomröstning inom staterna i avrustningsfrågan.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt, att motionen I: 212 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindhagen**: Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Greve **Spens**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. omlägg-
ning av
världsekon-
mien m. m.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion angående en omläggning av världsekonomin samt tillrättläggande av maskinernas och de juridiska personernas insatser.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 207, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelse med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, om samverkan för en omläggning av världsekonomin i förening med tillrättläggande av maskinernas och de ekonomiska juridiska personernas, särskilt aktiebolagsinstitutets, ödesdigra insatser.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag ber att få i hög grad yrka bifall till motionen.

Greve **Spens**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion angående världsfredens problem och folkens samverkan. *Ang. världsfredens problem och folkens samverkan.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 210, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelser med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, om samverkan för en lösning av världsfredens organisation i huvudsaklig anslutning till folkriksdagens riktlinjer.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Greve Spens: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om kompletterande av den konventionella internationella utrikespolitiken med ett sysslande även med ofredens djupliggande orsaker. *Ang. utrikespolitikens kompletterande med ett sysslande med ofredens djupliggande orsaker.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 203, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen hemställa om ett initiativ till överenskommelser med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem exempelvis balterna att komplettera den konventionella internationella utrikespolitiken med ett sysslande även med ofredens djupliggande orsaker.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet yttrat:

»Det i motionen framställda förslaget om svenskt initiativ till komplettering av den konventionella internationella utrikespolitiken med ett sysslande även med ofredens djupliggande orsaker är, såsom motionären själv anført, i väsentliga delar närmare utvecklat i de motioner, över vilka utskottet yttrat sig i utlåtandena nr 23—28. Med hänsyn härtill och till att det i förevarande motion väckta förslaget i den mån det är av vidare omfattning är alltför oklart utformat för att av utskottet kunna göras till föremål för en saklig granskning eller för att kunna tjäna såsom utgångspunkt för en framställning från riksdagens sida, avstyrker utskottet motionen och hemställer alltså, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Lindhagen: Herr talman! Det föreföll mig vid den sista omröstningen, som om jag hörde två röster, som röstade för mig, och en röst, som röstade för utskottet. Sedan var det tyst i kammaren. Jag skall i alla fall ej låta uppmuntra mig av det förhållandet men yrkar i varje fall bifall till motionen.

Greve Spens: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet

Ang. utrikespolitikens kompletterande med ett sysslände med ofredens djupliggande orsaker. (Forts.)

i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till instrumentell utrustning för de geologisk-mineralogiska och geografiska institutionerna vid universitetet i Lund;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten K. V. Sjögren att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Visby stad av Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätt till vissa av Visby högre allmänna läroverk disponerade tomter med därå uppförda byggnader;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttning av vissa ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolor till samrealskolor; samt

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa lärarinnor att såsom tjänstetid för uppflyttning i högre lönegrad få tillgodoräkna tjänstgöring vid viss enskild skola.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet.

I en den 24 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 154, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att förklara sig icke hava något att erinra emot att för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet föreskrifter utfärdades i huvudsaklig överensstämmelse med vad i sagda statsrådsprotokoll angivits.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *N. S. Norling* (I: 262) och den andra inom andra kammaren av herr *Edvin Svensson* i Landskrona (II: 447), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 förklara sig icke hava något att erinra emot att föreskrifter utfärdades i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna omförmälda sakkunnigas och skolöverstyrelsens förslag men att bestämmelserna dock borde så avfattas, att ordinarie och tills vidare anställda lärare icke i något fall avstängdes från ansökningsrätt till ledigannonserade tjänster inom det skoldistrikt, dit de själva hörde;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Sjödahl* (I: 275) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Andersson* i Falkenberg (II: 453), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 förklara sig icke hava något att erinra emot att för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet föreskrifter utfärdades i huvudsaklig överensstämmelse med vad i Kungl. Maj:ts proposition nr 154 angivits,

Ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)

dock med den ändring att de städer, som ej deltog i landsting och som av Kungl. Maj:t i enlighet med den kungl. kungörelsen av den 9 oktober 1914 befriats från inspektion av sitt folkskoleväsen genom statens folkskoleinspektör, skulle även med avseende på uti nämnda proposition angivna föreskrifter betraktas såsom egna inspektionsområden samt att extra ordinarie och vikarierande lärare, vilka minst fyra terminer tjänstgjort inom ett skoldistrikt, skulle äga ansökningsrätt till inom skoldistriktet ledigförklarad lärartjänst;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *O. A. Ernfors* m. fl. (I:278) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Aronson* m. fl. (II:454), i vilka motioner hemställts, att sådana föreskrifter måtte meddelas, att lärare vid rikets folk- och småskolor tillförbundes skyldighet att underkasta sig förflyttning från en lärartjänst till en annan sådan befattning inom annat skoldistrikt, samt att vid behandlingen av Kungl. Maj:ts berörda förslag hänsyn måtte tagas till vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar *Sjödahls* och *Anderssons* i *Falkenberg* berörda motioner (I:275 och II:453) samt med avslag å herrar *Norlings* och *Svenssons* i *Landskrona* samt herrar *Ernfors*' m. fl. och *Aronsons* m. fl. motioner (I:262 och II:447 samt I:278 och II:454), förklara sig icke hava något att erinra emot att för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet föreskrifter utfärdades i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 24 februari 1933 angivits, dock med iakttagande av de ändringar härutinnan, som utskottet i utlåtandet förordat.

Reservation hade anmälts av herr *Ernfors*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Ernfors: Herr talman! Då jag till detta utlåtande fogat en blank reservation, skall jag be att få säga några ord i ärendet.

Det torde numera icke kunna förnekas av någon, att den sjunkande nativiteten visat, att staten nu ännu mer än förut kan göra stora besparingar genom indragning av skolor och klasser. Barnantalet i skolorna minskas alltmer, och Kungl. Maj:t har nu tillkallat några sakkunniga, som skola komma med förslag i ämnet. Dessa sakkunniga ha emellertid enligt min mening tagit med alltför lätt hand på saken.

Jag har motionsvis föreslagit, att särskilda åtgärder borde vidtagas för att, om jag så må säga, mera tvångsvis få lärare att söka befattningar, som blivit lediga, men det har varken regeringen eller utskottet velat gå med på. Då man står inför utsikten till, att nativiteten skall sjunka ytterligare, vilket den sista tidens erfarenheter tyda på, måste enligt min mening åtgärder av mycket strängare art vidtagas, för att man skall kunna realisera besparings-tanken på nöjaktigt sätt. Skatteutjämningsberedningens utredning har visat, att barnantalet i skolorna inom jämförelsevis få år kommer att ytterligare sjunka med 23 %. Om man då skulle genomföra en så att säga fullt siffermässig indragning, komme över en femtedel av samtliga lärarkrafter att inom dessa år bli överflödiga och kunna göras till föremål för indragning.

Dessa sakkunniga ha nu i nio punkter framlagt förslag om, hur man skall förfara vid de indragningar, som de anse kunna äga rum. Jag har särskilt fäst mig vid den fjärde punkten i förslaget, där det bl. a.. heter: »Ansöknings-

Ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)
rätt tillkommer därvid ordinarie eller tills vidare anställda lärare från de av folkskolinspektören uppgivna skoldistriktet» etc. Låtom oss nu antaga, att det i ett skoldistrikt finnes en eller flera platser, som kunna indragas. Så dör en lärare i ett annat skoldistrikt eller avgår med pension. Han har innehaft en befattning vid exempelvis en kyrkskola, således en välbelägen skola, och befattningen skulle säkerligen locka många sökande, men i denna fjärde punkt i förslaget har det enligt min mening icke kommit in sådana bestämmelser, att inte skoldistriktet med den rätt, som beviljades skoldistriktet förra året, kan inom distriktet till denna skola förflytta en annan lärare, boende i en skogstrakt, dit ingen vill komma, och därmed omöjliggöra, att det blir några sökande till den dåliga platsen, således omöjliggöra indragandet av den tjänsten.

En annan betänkelig sak är, att utskottet tillmötesgått ett par i ärendet väckta motioner på så sätt, att extra ordinarie och vikarierande lärare tillåtits att söka. Man kan säga, att det därigenom hart när omöjliggöres att indraga skolor genom förflyttning av lärare till ett stadssamhälle. I städerna finnes ju en hel hop sådana vikarierande lärare, och då skulle de få samma rätt som ordinarie att söka. Det anser jag för min del inte vara riktigt, och jag undrar, om det kommer att stå i god överensstämmelse med det beslut, som riksdagen säkerligen inom några få dagar kommer att fatta, då det gäller indragning av överflödiga tjänster vid domänverket. Där skall en vikarierande lärare efter fem års tjänstgöring komma i åtnjutande av samma rätt som en ordinarie, men i det fall, som jag här påpekat, kunna personer i statens tjänst med en tjänstgöringstid av kanske tolv, femton år utan vidare kastas ut. Jag anser inte, att statens tjänstemän därvidlag komma att behandlas på samma sätt.

Jag står ju som en ensam reservant och har naturligtvis inga som helst utsikter att vinna något genom ett yrkande, och jag skall därför, herr talman, heller inte göra något sådant. Jag hoppas dock, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av de bestämmelser, varom riksdagen i detta fall säkerligen kommer att fatta beslut, tar hänsyn till vad jag anfört i fråga om avfattningen av fjärde punkten och därigenom åtminstone i någon mån möjliggör, att förflyttning av lärare kan ske och att lärartjänster kunna indragas.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 30, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

För verkställande av ifrågavarande granskning hade utskottet tagit del av *dels* fullmäktiges i riksbanken allmänna och särskilda protokoll för tiden från och med den 11 januari 1932, intill vilken dag ansvarsfrihet beviljats för fullmäktiges i protokollen antecknade beslut och åtgärder, och till början av innevarande års riksdag, *dels* de av vederbörande revisorer avgivna berättelserna om verkställd granskning av riksbankens såväl huvudkontors som samtliga avdelningskontors i orterna förvaltning under år 1931, *dels* ock fullmäktiges med utskottets memorial nr 1 till riksdagen överlämnade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1932 ävensom de redogörelser, som av styrelserna för riksbankens avdelningskontor lämnats i avseende å dessa kontors förvaltning under samma år.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet anfört bland annat följande:

»Såsom ovan erinrats, godkände 1932 års riksdag vissa av bankoutskottet angivna riktlinjer för valutapolitiken under den närmaste framtiden. Dessa riktlinjer inneburo i stort sett, att såsom utgångspunkt för strävandena att reglera den svenska kronans värde borde tagas den inhemska prisnivån och det svenska näringslivets behov samt att därvid en skäligen återhämtning av priserna borde eftersträvas. Den förut lämnade redogörelsen utvisar, att under den tid, utskottets granskning omfattat, kronans inre köpkraft upprätthållits i ett tämligen fast värde, i det att prisnivån i vårt land varit i stort sett stabil, ehuru med en svagt fallande tendens. Någon sådan återhämtning av priserna, som av förlidet års bankoutskott framhölls såsom önskvärd, har sålunda icke ägt rum. Med beklagande måste utskottet konstatera, att den lättnad för näringslivet, som därigenom skulle kunna ernås, uteblivit. Fullmäktiges åtgärder och strävanden till nedbringande av räntesatserna inom landet under ifrågavarande tidsperiod äro enligt utskottets mening värda erkännande.

Utän att ingå på frågan om riktlinjerna för vår penningpolitik under den närmaste framtiden, till vilken fråga utskottet får anledning att framdeles i annat sammanhang återkomma, har utskottet nu endast velat, på sätt här skett, vad som förekommit beträffande riksbankens valutapolitik under den tid, utskottets granskning omfattat, för riksdagen omförmåla.»

Herr Johansson, Johan: Herr talman! Vid förra årets riksdag underströk utskottet på tal om penningpolitiken, att riksbanken borde stödja en återhämtning av det allmänna prisläget här i landet. Såsom framgår av föreliggande utskottsutlåtande, har utskottet med beklagande konstaterat, att den återhämtning i prisläget, som förutsattes skola äga rum, icke har vunnits. Snarare har prisnivån visat en tendens att dala nedåt.

Jag vill med all kraft understryka vad utskottet här har uttalat. Läget är här i landet såväl med hänsyn till näringslivet som för hela folket så allvarligt, att riksbanksledningen bör med alla de medel, som stå en centralbank till buds, medverka till lättnad i krisen, så att produktionen och varuutbytet åter kunna komma i gång i normal omfattning.

Utskottet har också tidigare framhållit behovet av låga räntesatser. Utskottet säger, att fullmäktige i sina strävanden och genom vidtagna åtgärder ha försökt åstadkomma lägre räntesatser. Jag instämmer med utskottet i detta uttalande, men tillåter mig tillägga, att det skulle varit önskvärdt och erkännandet åt fullmäktige varit mera välgrundat, därest vi inom den närmaste tiden kunde motse en ytterligare räntesänkning. Jordbrukets förräntningsförmåga är ju nu till ytterlighet försvagad, och jag vill säga, att en sänkning i räntesatserna här avsevärt skulle medverka till att minska produktionskostnaderna.

Med hänsyn, herr talman, till vad som tidigare förekommit i fråga om viss kreditgivning från riksbankens sida samt riksdagens tydliga uttalande, att fullmäktige i sin penningpolitik böra stödja näringslivet, vill jag uttrycka den bestämda förhoppningen, att fullmäktige i riksbanken ville följa de direktiv, som efter noggrann prövning ha givits av riksdagen.

I detta anförande instämde herr *von Heland*.

Herr Larsson, Viktor: Herr talman! Det skulle ju ha varit önskvärdt, att den siste ärade talaren angivit något sätt, varpå riksbanken mer än som skett kunnat stödja näringslivet. Han talade om och underströk bankoutskot-

Ang. riksbankens valutapolitik. (Forts.)

tets beklagande av, att någon återhämtning i priserna icke har ägt rum. Jag ber att i det avseendet få erinra om, att prisfallet i utlandet varit kolossalt, och jag tror, att om man ser närmare på förhållandena, får man vara glad över, att prisfallet varit så jämförelsevis litet här i landet.

Vad sedan räntesatserna beträffar, måste jag erinra den ärade talaren därom, att det icke uteslutande är riksbanken, som kan bestämma räntesatserna, då det är fråga om att stödja näringslivet. Det hänger ju väsentligen på, i vad mån privatbankerna och framför allt sparbankerna äro hågade att följa med. Hur gick det vid den senaste räntesänkningen, när det, tack vare riksbankschefens medverkan, lyckades att nedbringa räntorna till $2\frac{1}{2}$ procent i postsparbanken, vilken ju alltid av sparbankerna främst anförts som ett argument för, att de icke kunnat sänka sina räntor? Jo, en del sparbanker sänkte sin ränta, andra inte alls. Vissa större sparbanker sänkte räntan från 4 procent och därutöver till endast $3\frac{3}{4}$ procent; alltså en marginal mellan postsparbankens ränta och sparbankernas ränta på $1\frac{1}{4}$ procent.

Kammaren torde förstå, att om det inte lyckas att få ned sparbankernas och privatbankernas räntesatser, så är en sänkning i riksbanksdiskontot fullständigt verkningslös. Det gäller därför att få sparbankerna och affärsbankerna med. De senare tror jag dock under nuvarande förhållanden icke skola vara så omöjliga att få med på en räntesänkning, snarare tvärtom, ty de ha nu mycket gott om pengar, så att det kanske kunde vara önskvärt för dem att få en räntesänkning. Hur det sedan förhåller sig med sparbankerna vågar jag inte yttra mig om. Jag vet bara, att riksbankschefen varit i ständig verksamhet för att söka förmå sparbankerna att gå ned med sina räntesatser. Om det blir möjligt att komma därefter, tror jag, att bankofullmäktige inte äro benägna att vidhålla den nuvarande, jämförelsevis låga räntesatsen, utan fastmer bli eniga om att sänka den ytterligare. Men jag upprepar, att en nödvändig förutsättning härför är, att i första hand sparbankerna och även affärsbankerna äro villiga att sänka sina inlånings- och utlåningsräntor. Det sista är naturligtvis det viktigaste för näringslivet.

Herr Åkerberg: Det problem, som herr Johansson här fört fram, är ju ett betydelsefullt problem, ett problem, som för närvarande sysselsätter hela världen. Det är ju en önskan, som alla partier kunna deltaga i, att vad riksbanken kan göra för att stödja näringslivet, det bör den göra. Däremot äro meningarna synnerligen delade i fråga om *vad* riksbanken kan göra. Det finnes på sina håll överdrivna och fantastiska föreställningar om att riksbanken med bara några enkla valutagrepp skall kunna avskaffa hela den ekonomiska krisen. Å andra sidan vill jag icke bestrida, att det kan finnas doktrinära föreställningar om att det överhuvud inte kan göras något, men de där sakerna äro ju som bekant nu föremål för ingående överläggningar mellan finansministern och ett valutaråd, som tillsatts av regeringen. I detta valutaråd äro meningarna också mycket delade, men resultatet av dess förhandlingar kommer väl att bli en regeringsframställning. Vi ha ju att vänta en proposition rörande fortsatt tillämpning av den nuvarande bestämmelsen om befrielse för riksbanken att inlösa sedlar med guld, och i det sammanhanget torde finansministern komma att uppta hela valutaproblemet till behandling.

Med hänsyn härtill har utskottet inte ansett sig kunna gå djupare i skriften i det här sammanhanget utan inskränkt sig till att referera vad från riksbankens sida åtgjorts. Utskottets uttalande innebär intet klander mot bankofullmäktige. Vi ha bara konstaterat, att någon återhämtning i prisnivån inte åstadkommits. Vi ha inte närmare undersökt, huruvida detta beror på underlåtenhet från riksbankens sida eller om det beror på förhållandena, såsom

Ang. riksbankens valutapolitik. (Forts.)

herr Larsson redan här har framhållit. Man kan ju dock påpeka, att priset i vårt land, om det också kan konstateras, att ett sådant har förekommit, dock varit väsentligt mindre än priset i framför allt Förenta staterna, men även i övriga länder med guldvalutor.

Under sådana förhållanden finnes det väl i nuvarande situation intet annat att göra än att bida tiden och motse de ytterligare förslag och uttalanden, som äro att vänta från regeringens sida. Riksdagen får då tillfälle att taga ställning till hela vårt ekonomiska problem, inte bara ur valutapolitisk, utan även ur andra synpunkter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Punkterna 2—6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 31, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 32, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om utredning rörande rundradions överförande i statens händer. *Ang. rundradions överförande i statens händer.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 222, hade herr *Wagnsson* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning om på vad sätt rundradion lämpligast borde överföras i statens händer.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att första kammaren för sin del måtte i anledning av herr *Wagnssons* förevarande motion, nr 222, besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en allsidig utredning av rundradioverksamheten, omfattande frågan huruvida och på vad sätt staten borde beredas ökat inflytande över denna verksamhet.

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

Reservation hade anförts av herr *Tamm*, som ansett, att utskottets utlå-
tande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hem-
ställan, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åt-
gård föranleda.

Herr Tamm: Herr förste vice talman! För dem av denna kammares leda-
möter, vilka haft tillfälle taga del såväl av den motion, som nu här behandlas
med däri gjort yrkande, som föreliggande utskottsutlåtande, är det rätt uppen-
bart, att dessa båda aktstycken i väsentliga punkter äro rätt skiljaktiga. Mo-
tionen är direkt och förutsättningslöst inställd på ett förstatligande av hela
radiorörelsen och utmynnar i hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t med
anhållan om utredning om, på vad sätt rundradion lämpligast bör överföras i
statens händer.

Vid ärendets första behandling i utskottet framgick snart, att någon förstå-
else för detta krav knappast förelåg. Motionären, som hade tillfälle med-
verka i ärendets handläggning, lyckades emellertid omarbota både motivering
och kläm på ett så skickligt sätt, att — dock säkerligen till hans egen stora
förvåning, vilken jag oförbehållsamt delar — majoritet vanns för det nya för-
slaget. Detta innebär, såsom synes, en hemställan om en skrivelse till Kungl.
Maj:t om en allsidig utredning av rundradioverksamheten, omfattande frågan,
huruvida och på vad sätt staten bör beredas ökat inflytande över denna verk-
samhet. Som man märker, ligger ju dock i de båda förslagen tanken på för-
statligandet i förgrunden, det kan icke bortförklaras. Eljest skulle näppe-
ligen heller proposition på utskottets förslag kunnat nu framställas.

Någon meningsskiljaktighet torde inom utskottet icke förelegat beträffande
uppfattningen om den svenska radiorörelsens ofelbarhet. Med den oerhörda
expansion och utveckling, som kännetecknat radion under senaste åren, torde
man dock icke i något land, under vilka former denna verksamhet än bedrivs
och handhaves, ännu lyckats nå fram till någon sorts fullkomlighet. Det-
samma gäller givetvis även förhållandena i vårt land. Huruvida emellertid en
gynnsammare utveckling av radioverksamheten hos oss, vare sig det gäller pro-
gramverksamheten eller ekonomin, skulle i någon högre grad befrämjas genom
dess rena förstatligande, vilket av motionären livligt förordas, särskilt då med
hänvisning till förhållandena i andra länder, torde åtminstone icke få anses
obestridligt. Närmast ber jag få rikta uppmärksamheten på de rätt så ens-
artade betänkligheter i detta avseende, som återfinnas i myndigheters och an-
svariga institutioners avgivna och här bifogade yttranden. För min del vill
jag obetingat ansluta mig till den uppfattning, som framföres av telegrafsty-
relsen, nämligen att om i Sverige en annan organisationsform än den, som före-
kommer i andra länder, visat sig vara gynnsam för rundradioverksamhetens
utveckling, denna med nödvändighet icke skall ändras efter utlandets mönster.
Telegrafstyrelsen understryker dessutom nu åter ett uttalande, som av styrelsen
avgavs till vederbörande utskott vid behandling år 1930 av ett liknande ärende,
vilket då av denna kammare med stor majoritet avlogs, nämligen att det synes
icke uteslutet, att rundradions övertagande av staten skulle kunna äventyra den
hittillsvarande gynnsamma utvecklingen. Motionen avstyrkes ju ock bestämt
även denna gång av telegrafstyrelsen, vars omdöme såsom den närmast an-
svariga myndigheten bör väga tungt. Nu medgives ju, att utskottsutlåtandet
beträffande förstatligandet är uppmjukat såväl beträffande motivering som
yrkande, men syftet är dock så uppenbart och tydligt, att jag för min del
ansett mig varken kunna eller böra biträda utredningsförslaget i dess förelig-
gande form.

Detta är sålunda ett av motiven för den mot utskottsmajoriteten avvikande

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

mening, som jag anför. Men det finnes även andra än mera vägande sådana, och ett av de starkaste, vilket synes mig borde vara avgörande för denna kam-mares inställning till denna fråga, torde vara, att självfallet ett tidskrävande, konturlöst och vidlyftigt officiellt utredningsarbete icke kan undgå, att öva ett menligt inflytande på hela verksamhetens sunda och normala utveckling genom skapande av ett osäkerhetstillstånd, medan detsamma pågår. Även om vi, som jag förmodar, alla äro eniga därom att kanske ej allt inom radio-rörelsen fungerar som det borde, att förbättringar på olika områden äro både påkallade och möjliga att uppnå, att statens starka inflytande och kontroll över hela verksamheten är både önskvärd och nödvändig etc., förefaller den begärda utredningsformen dock fullständigt överflödig och onödig på samma gång som rent skadlig. Kungl. Maj:t torde nämligen närmast äga de största och bästa förutsättningarna att följa utvecklingen även på detta område samt att vid läglig tidpunkt, om och när så kan anses påkallat, ingripa under lämp-ligare, smidigare och för radioverksamhetens fortlöpande lugna utveckling icke störande former. En dylik uppfattning torde även kunna utläsas ur både skolöverstyrelsens och programrådets yttranden, där man uppenbarligen anser åtminstone den nuvarande tidpunkten knappast lämplig. De önskemål, man på dessa håll särskilt gör sig till tolk för, nämligen skapandet av en bredare bas för det centrala programorganet i ändamål att ge detta en större auktoritet och därmed ett ökat förtroende, en direkt företrädare för folkbildningsin-tressena inom A. B. Radiotjänsts styrelse och arbetsutskott etc., kunna sä-kerligen utan större svårighet och utan några vidlyftigare utredningar bliva tillgodosedda på direkt initiativ av Kungl. Maj:t. Man kan ju även delvis vinna detta syfte genom tilldelandet av vidgad befogenhet åt programrådet och genom att utseendet av ledamöter i programrådet, som ju för övrigt kan kompletteras i mån av behov med ytterligare sakkunskap, överflyttas från kommunikations- till ecklesiastikdepartementet, varigenom även önskemålet om detta departements större inflytande på radiorörelsen blir tillgodosett. Vid flera föregående tillfällen hava ju ock dylika initiativ tagits direkt av Kungl. Maj:t, såsom under åren 1928 och 1929, beträffande skolradioutsändningarna.

Vad programtjänsten i dess helhet angår, torde här vara onödigt fördjupa sig i ett så vittomfattande ämne, utan kan jag ju i det fallet inskränka mig till att hänvisa till här bifogat yttrande av styrelsen i A. B. Radiotjänst. Sammanfattningsvis vill jag dock framhålla följande. Redan nu utser Kungl. Maj:t av de sju styrelseledamöterna i A. B. Radiotjänst två ledamöter, däri-bland ordföranden. Ledamöterna deltaga i verkställande utskottets arbete. Av programrådets eller opinionsnämndens nio ledamöter utser desslikes Kungl. Maj:t fem. Då härtill kommer, att telegrafstyrelsen handhar den tekniska verksamheten och uppdrager riktlinjerna för bolagets verksamhet samt att bolagets koncession endast sträcker sig över ett år i sänder, torde tydligt fram-gå, att det statliga inflytandet för närvarande icke är obetydligt.

Man utnyttjar sålunda med den nuvarande organisationsformen fördelarna av det enskilda initiativets vakna och positiva intresse, men ställer detsamma samtidigt under vederbörlig statlig kontroll, en av allt att döma sund och klok arbetsform.

Kunna sålunda önskvärda och erforderliga reformer i själva programtjän-sten åstadkommas utan särskilda vidlyftiga utredningar, gäller detta givetvis även den ekonomiska sidan av verksamheten.

Styrelsen för Radiotjänst har i det bifogade yttrandet utförligt redogjort för några detaljer i detta sammanhang, som särskilt varit föremål för motio-närens klander. Frågan är ju svårbedömlig, men nog får man det intrycket, efter att hava tagit del härav, att anmärkningarna mot ett obefogat slöseri i

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

stort sett måste betraktas såsom överdrivna och ohållbara. Härvidlag får icke heller förbises de alltjämt stegrade kraven på ett gott och förstklassigt program samt på den tekniska apparatens beskaffenhet, som av lyssnarna på grund av licensinnehavens starka utsvällning med fog kunna uppställas. Upplysning lämnas därom, att av under år 1932 i licenser inflytet belopp å kronor 5,911,460, förbrukade Radiotjänst för sin verksamhet kronor 1,780,000 eller cirka 30 %, en siffra, som i jämförelse med utländska erfarenheter torde få anses fullt rimlig. Härmed är ju dock ingalunda sagt, att icke i enskilda fall vissa besparingar skulle vara möjliga. Anmärkas bör även, att licensbidragen till Radiotjänst äro underställda och godkända av Kungl. Maj:t samtidigt som utgifterna få förutsättas vara nöjaktigt kontrollerade av de statliga ledamöterna och revisorerna i bolagets styrelse.

Motionären har till sist särskilt riktat en anmärkning mot de förment magra dagsnyheterna och avgiften härför till Tidningarnas telegrambyrå. Beträffande halten av dessa nyheter torde icke kunna bestridas, att under senare åren, sedan erfarenhet även på detta område vunnits, en betydlig förbättring inträtt. Enligt lämnade upplysningar har Radiotjänst också förmånen till förstahandspublicering av till Tidningarnas telegrambyrå inkommet nyhetsmaterial mellan kl. 3 och 10 e. m. Den ersättning, som härför lämnas av Radiotjänst, är av Kungl. Maj:t godkänd och ligger för närvarande mellan 90,000 och 100,000 kronor eller under 10 % av telegrambyråns egen årsbudget, som belöper sig till cirka 1,200,000 kronor. För varje radiolyssnares del innebär denna avgift knappast 15 öre per år, d. v. s. ungefär detsamma, som ett lösnnummer av en huvudstadstidning kostar. I detta sammanhang torde kunna påpekas, att motionärens klander mot obehörigt och skadligt inflytande från pressens sida på radiorörelsen genom aktiebolagsformen Radiotjänst och Svenska Telegrambyrån nog får anses skäligen ogrundat, och det innebär även enligt mitt förmenande ett obefogat misstroende mot pressen. Betydelsen av ett gott och friktionsfritt samarbete med pressen får icke heller underskattas. Detta förhållande kan också mycket väl motivera det dubbeldirektörskap i Tidningarnas telegrambyrå och i aktiebolaget Radiotjänst, som för närvarande förekommer.

På grund av vad jag här anfört och vad i övrigt framgår av inhämtade yttranden synes det mig, att en utredning i det av motionen angivna syftet åtminstone för närvarande varken vore påkallad eller ägnad att gynna radions lyckliga utveckling, och får jag med anledning härav, herr förste vice talman, yrka avslag på motionen och bifall till reservationen.

Herr Wagnsson: Herr talman! Det är en erfarenhet, som inte är gjord först i år, att det är utomordentligt stora svårigheter att vinna gehör för några reformkrav, som taga sikte på rundradions organisation. Utan tvivel hänger detta i hög grad samman med pressens ställning till radion. Som den föregående talaren här nyss erinrade om, äges aktiekapitalet i Radiotjänst huvudsakligast av pressen. De största aktieägarna bland pressen äro Tidningarnas telegrambyrå, Tidningsutgivareföreningen, Svenska Dagbladet, Göteborgs Handelstidning, Sydsvenska Dagbladet, Stockholms Tidningen, Dagens Nyheter, Nya Dagligt Allehanda och Aftonbladet, men också flera andra tidningsföretag äro delägare i bolaget. Så snart ett reformkrav kommer fram, kan man därför vara tämligen övertygad om att alla dessa tidningar, som ju äga en opinionsbildande makt, kasta sig över den stackars motionären och försöka på allt sätt misstänkliggöra vad som ligger bakom framställningen. Av aktiekapitalet i Radiotjänst, som utgör 180,000 kronor, äger pressen 120,000 kronor och radioindustrien återstående 60,000 kronor. Pressen —

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

som dock är part i målet — betygar också, som jag nämnde, varje gång det göres en framställning, som syftar till en ny organisation, att allt nu är bra och att motionärerna antingen äro okunniga och ovederhäftiga eller också välmående men okunniga. Att man tillgriper sådana argument för att påverka opinionen, är kanske i och för sig förklarligt. Något långt går man dock, när man, som en landsortstidning gjort och som en huvudstadstidning på sin pressavdelning återgivit, beträffande det utskottsutlåtande, som av utskottets åtta ledamöter samlat sju bakom sig, säger, att utredningen är fullkomligt obehövlig och tillägger: »Hela den nu föreslagna utredningsapparaten tjänar intet annat ändamål än att bereda några kommittéhungriga politici sommarsysselsättning, helst kombinerad med en angenämare badortsvistelse.» Man måste, synes det mig, ha ganska svårt att finna några verkligt sakliga argument, när man tillgriper en argumentation av denna beskaffenhet.

Jag har, mina herrar, ett annat exempel, som är utomordentligt belysande för den kritik, jag på denna riktar mot den svenska pressen och som också ställer herr Tamms oförbehållsamma försvar för pressens hållning i en säregen belysning. När jag i går gick hem, fick jag på löpsedlarna till tidningen Aftonbladet se en rubrik på en ledare, som kallades »Rundradion och herr Reuterswärd». Jag köpte tidningen för att ta del av innehållet i denna artikel, vilken efter vad jag förmodade berörde den nu förevarande riksdagsmotionen. Men när jag sedan kom hem och mycket ivrigt studerade Aftonbladet — åtskilligt ivrigare, det vill jag betyga, än jag brukar göra — fann jag inte något som helst spår av den ifrågavarande artikeln. Det hela var mycket mystiskt. Jag tog emellertid senare reda på förklaringen. I den upplaga av Aftonbladet, som utkom klockan tre, fanns en artikel, som kallades »Rundradion och herr Reuterswärd» och som efter mitt förmenande är utomordentligt beaktansvärd. Den är sakkunnigt skriven och är också utomordentligt självständig och till sitt innehåll intressant. Då de synpunkter, som ledarskribenten där för fram, i stort sett sammanfalla med den syn, som jag själv har på ifrågavarande problem, har han underlättat min uppgift att här försvara utskottsutlåtandet. Hans argument sammanfalla i stort sett med mina. Jag tillåter mig att införliva en del av denna artikel med riksdagens protokoll.

I artikeln lämnas först i huvudsaklig överensstämmelse med utskottsutlåtandet en översikt över rundradions utveckling, och därefter heter det: »Radions samhällseliga och kulturella uppgift är så mångomfattande och så vidsträckt numera, att en var som ej låter något eget intresse störa sitt omdöme, vid närmare inträngande i frågan förstår, att samhället ligger närmare till hands att inneha radion än ett enskilt, av ett antal pressintressenter ägt bolag. Vad har pressen för ett verkligt intresse av de musikaliska, litterära, vetenskapliga, på alla kulturens områden folkupplysande program, som där exekveras? Staten har ju eljest övertagit de stora folkuppfostrande och vetenskapliga verksamheterna och därmed enligt allmän uppfattning bättre än det enskilda innehavet sörgt för deras stabilitet och deras självständighet. Om radion för sitt programval behöver något stöd, har den snarare anledning att söka kontakt med de folkbildande, konstnärliga, litterära och vetenskapliga institutionerna än med pressen. — Pressens enda berättigade intresse i radion är att denna ej med sin konkurrens i någon högre grad skadar pressen. Men betryggande överenskommelse härom måste kunna uppnås även om staten innehar radion. — Likaså är omotiverad den nuvarande förbindelsen mellan Tidningarnas telegrambyrå och radion. Av vad anledning skall telegrambyråns verkställande direktör tillika vara verkställande direktör för rundradion? Så som rundradions verksamhet växt, förefaller det, att dess ledning helt borde

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

kräva sin man; i varje fall är telegrambyråns verksamhet sådan. att den bör lägga beslag på en hel arbetskraft i sin ledning. Denna egendomliga dubbeltjänst på två, som man hade anledning att tro, krävande poster, har också tilldragit sig uppmärksamhet. Radioklubbarnas centralstyrelse skriver härom till utskottet: 'Att affärsmässigheten hos radioprogramverksamheten ej ägnas alltför betungande uppmärksamhet, framgår därav att Radiotjänsts affärsmässige ledare kan uppehålla jämväl chefskapet över en annan verksamhet.' Överbringandet av nyheter från telegrambyrån till radion fordrar ingen gemensam direktör. — Man har brukat påstå att pressintressenternas innehav av radion skulle garantera radions självständighet gentemot obehöriga politiska inflytanden, vilken skulle äventyras därmed att staten övertog den. Man synes sålunda vilja göra gällande, att den privata kontrollen över en stor kulturverksamhet skulle i och för sig utgöra en garanti emot obehöriga politiska inflytanden, som staten ej kan ställa. Är ej detta ändå att driva hyckleriet väl långt? Staten har likvisst en mer än sekellång praxis att skydda vetenskapens och litteraturens oberoende; statsuniversitetens frihet ger ett exempel därpå. Staten kommer ej heller, om den får bevara sitt normala tillstånd, att för radioverksamheten neka denna frihetens klenod. Riksdagsutskottet betonar särskilt som ett direktiv för en blivande utredning att den skall 'säkerställa rundradions politiska opartiskhet och oberoende av politiska maktfaktorer'. Att pressen framför staten och andra rikets samhällsgrupper skulle värna tanke- och yttrandefrihet, rättvisa och objektivitet, är en hypokrisi, inför vilken ärliga pressmän börja reagera med vedervilja. Det finnes mycken självständighet i den svenska pressen, men den är vederbörande pressmäns egen moraliska insats, utövad under känslor av ekonomisk osäkerhet. Ämbetsmäns oavsättlighet, garanterad av staten, ger också en ekonomisk grund för självständighet, som andra samhällsgrupper sakna.»

Artikeln slutar med följande ord: »Ett statens övertagande av Radiotjänst skulle ej avse en minskad självständighet för radioverksamheten. Det avser och har också möjligheter att garantera ökad kontroll och ökad självständighet. Vi godkänna ej de ekonomiska resonemangen i herr Wagnsons motion, men en utredning enligt de direktiv, som utskottet föreslagit, är av behovet påkallad.»

Mina herrar, denna artikel fanns intagen i Aftonbladets upplaga nummer ett. I det nummer av Aftonbladet jag råkade komma över och som kallades »Kvällsupplagan kl. 5», är denna artikel utbruten och ersatt med en artikel under rubriken »Fjärran Östern i brand?». Det var tydligen ett mycket ömtåligt ämne, som ledarskribenten i Aftonbladet behandlat. Han hade uppenbarligen behandlat det utan att först sätta sig i förbindelse med tidningens ekonomiska ledning. Därför kom också från makter, som jag inte närmare känner till, fast jag tror, att litet var av oss kan gissa sig till vad det var för ena, order om att denna artikel skulle utbrytas och ersättas med något annat. Detta är, synes det mig, ett typiskt exempel på hur ömtålig frågan är, och *det utgör också den mest kategoriska dementi på den uppgift, som herr Tamm här lämnade om, hur självständig och oberoende av obehöriga inflytelser pressen står vid behandlingen av dessa problem.*

De ekonomiska synpunkterna, som icke i utskottsutlåtandet spela någon huvudroll, böra emellertid kanske icke heller lämnas helt ur räkningen, när man tar ställning till detta problem. Enligt vad som meddelats i utskottsutlåtandet inflyta för närvarande över 6 miljoner kronor i licensmedel. Det är alltså medel, som allmänheten betalar på grund av att avgifterna äro fastställda av Kungl. Maj:t. Jag skall inte här inlåta mig på någon detaljkritik av de ekonomiska engagemang, som Radiotjänst har iklätt sig. Jag delar inte alls den syn på denna fråga, som herr Tamm gav uttryck åt. Jag tror, att var

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

och en, som haft tillfälle att mera ingående pröva exempelvis problemet om telegrambyråns ställning till Radiotjänst, skall komma till samma uppfattning som jag, att ett pris på omkring 100,000 kronor för de skäligen magra dagsnyheter, som levereras av Tidningarnas telegrambyrå, i varje fall är tilltaget i överkant. Att det där skulle finnas möjligheter att åstadkomma viss reducering, håller jag för troligt. Men det är å andra sidan rätt naturligt, om den, som skall göra upp denna sak i egenskap av verkställande direktör i det ena företaget, samtidigt är verkställande direktör i det andra företaget, att det kan träffas en överenskommelse, där i varje fall icke de ekonomiska synpunkterna beredas något alltför avgörande inflytande på hur det hela ordnas.

Det nuvarande systemet erbjuder emellertid också vissa andra olägenheter av rent principiell art. Överhuvud taget tror jag, att man kan säga, att det är en allmän erfarenhet, som kunnat göras på alla områden i samhällslivet, att det är farligt att hopa för mycken makt i en enda hand. Det frestar till maktmissbruk. Pressen är en av de viktigaste om icke den viktigaste opinionsbildande makten i samhället. Den enda verkliga konkurrens, som finnes på detta område, erbjuder radion. Läger man nu ledningen av dessa två företag i samma hand, hopar man faktiskt hela den opinionsbildande makten på en enda hand. Att det kan fresta till missbruk och att det kan ha sina risker, är jag alldeles övertygad om. Jag skall icke med några exempel peka på något, som förekommit i den vägen, men jag tror, att det inte bör vara så synnerligen svårt att förstå dessa synpunkter. Man bör inte hopa alla opinionsbildande faktorer i en hand. Det är bättre om olika krafter balansera varandra.

Men också i ett annat avseende lämnar det nuvarande systemet rum för vissa erinringar. En utvecklingsbefrämjande kritik av radioprogrammet och radions tekniska handhavande neddämpas ovillkorligen, när ägarna av företaget ha intresse av att opinionen skall intalas att det hela fungerar friktionsfritt. Det finns säkerligen åtskilliga exempel på att man på detta sätt har tystat en kritik, som på ett eller annat sätt varit obehaglig. Det allra färskaste och mest talande exemplet lämnar just vad jag nyss redogjorde för eller Aftonbladets ställning till den motion, som här behandlas.

Även uppdelningen av verksamheten på en programverksamhet och en teknisk verksamhet förefaller mig mindre rationell. I ett av de yttranden, som inkommit till utskottet, säges det, att »den dualism mellan programledningen och den tekniska sidan av radioverksamheten, som den nuvarande organisationen innebär, har medfört, att den svenska rundradion jämförelsevis långsamt tillgodogjort sig radioteknikens utveckling. Detta gäller såväl studiotekniken som överföringsmöjligheterna. Så borde exempelvis i många fall programöverföringar per telefontråd kunna ersättas med reproduktion av inspelade programavsnitt. Härigenom skulle icke blott dyrbara och svårbehärskade överföringsanordningar kunna undvikas, utan även vissa betydande fördelar ur programsammansättningsynpunkt vinnas. Bl. a. skulle olika storstationer i vårt land för en jämförelsevis låg kostnad kunna samtidigt utsända program av olika karaktärer, varigenom lyssnarna skulle kunna få bättre tillfälle att välja svenska program, som tillfredsställde vars och ens smak och intresse-riktning.»

Reservanten i utskottet har i sitt anförande här fäst särskilt stor vikt vid att telegrafstyrelsen bestämt avstyrkt motionen. Jag tror inte, att det är anledning att göra mera affär av detta än av att Radiotjänst själv avstyrkt framställningen. Ty vad innebär motionen i fråga om telegrafverket? Jo, den innebär en hemställan om, att den verksamhet, som från telegrafverkets

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)
sida nu utövas i fråga om Radiotjänst, skulle överföras på andra händer. Det är ju rätt naturligt, om telgrafverket inte är så särskilt trakterat härav och gör vissa invändningar däremot.

Den ärade reservanten har emellertid i sitt anförande poängterat att det behövs en stark kontroll från statens sida över verksamheten. En sådan är, sade han, både nödvändig och önskvärd, men han gjorde gällande, att denna kontroll redan nu funnes, och nämnde några siffror för att belysa detta. Jag skall taga upp samma siffror, så att de uppmärksammas av kammarens ledamöter. Han nämnde, att i Radiotjänsts styrelse, som består av sju ledamöter, utser Kungl. Maj:t två och de enskilda intressenterna fem. Det är just de siffrorna, som för mig äro avgörande, när det gäller min ställning till statens kontroll över aktiebolaget Radiotjänst. Den proportionen anser jag i och för sig icke tillfredsställande.

Utskottet har i det förslag, som här föreligger, icke velat taga ställning till yrkandet om ett förstatligande nu av Radiotjänst, och det har ej heller velat taga ställning till frågan, om tiden är inne för ett genomförande av detta förstatligande. Utskottet har i stället ansett, att man bör undersöka radioproblemets olika sidor för att därigenom få utgångspunkter för ett bedömande av frågan om statens ställning till Radiotjänst. *Nog synes det mig, som om tiden nu skulle vara mogen för att man skall våga sig på att taga detta lilla steg framåt, även om man därmed riskerar, att en del av pressen, som är part i målet, kommer att ge uttryck för sitt missnöje och eventuellt också sända några glosor som hälsning åt dem som medverkat till detta beslut.*

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets utlåtande.

I herr Wagnssons yttrande instämde herrar *Olof Carlsson, Löfvander* och *Karl Johanson*.

Herr Åkerberg: När man med herr Wagnssons motion i minnet tar del av detta utskottsbetänkande, får man en ny erinran om det där gamla talesättet om berget, som födde en rätta. Det är verkligen icke mycket kvar av motionen i detta utskottsbetänkande, som ju har tillkommit under medverkan även av motionären. Utskottet stryker ett brett streck över alla de mycket skarpa anklagelser mot Radiotjänst, som förekommo i motionen. Nu har ju motionären här i sitt anförande anlagt mera skarpa toner, men i utskottet har han tydligen varit len som en västanfläkt för att få utskottets majoritet med på sin sida.

Det talades i motionen om behovet av radions förstatligande. Enligt min uppfattning är radion redan förstatligad. Detta är ju bara ett talesätt. Ett förstatligt företag är väl ett företag, som tillhör det allmänna och som ligger under det allmännas direkta påverkan. Det är ju bara en organisationsfråga, på vilket sätt man vill låta ledningen för ett sådant företag vara sammansatt. Enligt min uppfattning är det inte alls nödvändigt, att ett förstatligt företag skall direkt sortera under ett departement. Det är en mycket lämplig åtgärd att överlämna det åt ett bolag, där staten ändå förbehåller sig inflytande och vilket bolag är organiserat så, att dess samhörighet med samhället är garanterad.

Vad det nuvarande bolaget Radiotjänst beträffar, tycker jag, att man knappast kunnat träffa ett bättre val än att förankra det i den svenska pressen. Vad är den svenska pressen för något, om den inte är hela det svenska samhället? Motionären har här haft en storartad uppgörelse med pressen. Han har vecklat å egna vägnar över den kritik, som kommit hans motion till del.

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

Han säger, att det är så rysligt svårt att vinna gehör för reformtankar, därför att tidningar av olika kulör kastat sig över hans uppslag. Jag tyckte, att han ändå var en smula väl demagogisk i sin skildring. Jag tror inte, att man kan göra gällande, att pressen är så ekonomiskt engagerad i Radiotjänst, att man har anledning att misstänka, att de artiklar rörande denna motion, som ha stått i olika tidningar, skulle vara förestavade av sådana bevekelsegrunder, som motionären här antydde. Det kan ju också tänkas, att även en motion av herr Wagnsson har sådana sakliga blottor, att det kan vara befogat att kritisera den även ur den synpunkten.

För övrigt har ju motionären även kunnat åberopa stöd för sin uppfattning från vissa tidningar. Att det råkade gå galet för hans synpunkter i Aftonbladet, är ju att beklaga, men jag tror inte, att man utan vidare kan säga, därför att artikeln försvann i en senare upplaga, att obehöriga inflytelser gjort sig gällande. Det vet man under alla förhållanden inte. Det kan ju mycket väl ha varit så, att huvudredaktören haft en annan uppfattning beträffande saken än den medarbetare eller den utom tidningen stående person, som hade lyckats få in den där artikeln, och avstyrt, att densamma influtit i den senare upplagan. Jag vill ju inte påstå, att det förhöll sig på det sättet, men jag tycker, att motionären är litet väl snabb i vändningarna, när han uttalar sina förkastelsedomar över den svenska pressen.

Det frågades i den där artikeln, varför det prompt skall vara samma direktör i telegrambyrån och i Radiotjänst. Ja, det är inte alls nödvändigt, och det är ju ingenting som sammanhör med det nuvarande systemet. Det är en anordning, som hittills har fungerat mycket väl, men det är inte alls nödvändigt, att den bibehålles i framtiden.

Motionären åberopade i detta sammanhang också något uttalande från radioklubbarna. Jag är för min del förvånad över att dessa radioklubbar åberopats såsom någon auktoritet även av utskottet. Enligt vad jag tror mig veta är denna organisation tämligen obefintlig. Den har ett par tre hundra medlemmar i hela landet.

Frågan om arvodet till telegrambyrån har ju redan herr Tamm berört. Jag har icke anledning att närmare uppehålla mig vid den saken. Jag tycker för min del inte, att arvodet är orimligt för högt. Under alla förhållanden är det, som herr Tamm redan påpekat så, att detsamma har fastställts eller gillats av regeringen. Om regeringen anser, att det är för högt, behöver man åtminstone inte ha någon utredning för att få ned detsamma. Man får ju dock i det sammanhanget taga hänsyn till vilka kostnader telegrambyrån har för att anskaffa nyheterna. Det talas om att det ofta är gamla nyheter. De, som säga så, tänka bara på stockholmaren, som ju har sina sent utkommande kvällstidningar. Det förekommer ju rätt ofta, att han sedan får höra samma sak i radio. Men det är inte alla radiolyssnare, som äro stockholmare, utan det finns massor — och det är kanske de allra flesta — som bo långt ut på landet och för vilka dessa nyheter äro nya saker.

Men man bör också taga hänsyn till vilka tjänster den svenska pressen gör radion. Hur stor del av tidningarnas utrymme är det inte, som upptages av radioprogrammen, som tidningarna få införa alldeles gratis och utan vilka program Radiotjänsts arbete dock skulle betydligt försväras. I en Stockholmstidning är kanske det utrymme inte så betydande i förhållande till en sådan tidnings stora format, men jag vill som landsortstidningsredaktör deklarerera, att dessa program göra ett ganska betydande intrång i vårt lilla utrymme.

Motionären var också bekymrad över hur det skulle gå, när den ytterligare opinionsbildande makt, som Radiotjänst representerar, lades i händerna på den svenska pressen. Det skulle bli en för stor makt, menade han. Jag tror, att

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

när man tänker närmare på saken, kan man avvisa de bekymren helt och hållet. Den svenska pressen är ju inte någon enhetlig opinionsbildare. Den är ingen enhetlig institution, som har samma mening om saker och ting. De olika tidningarna ligga ju i fejd med varandra. Det finns tidningar av olika politisk färg och olika uppfattningar i de flesta frågor. När då hela denna press blir förvaltare av Radiotjänsts opinionsbildning, behöver man väl ändå inte vara rädd för att det skall bli någon ensidig sådan opinionsbildning.

För övrigt vill jag fråga: är det motionärens mening, att någon annan skall ha hand om opinionsbildningen? Är det lyckligt, att t. ex. regeringen får det uppdraget sig ålagt? Regeringarna äro ju också av olika färg. För närvarande ha vi en socialdemokratisk regering. Är det motionärens mening, att de nuvarande statsråden skola trycka sin opinion på Radiotjänsts opinionsbildning? Men nästa månad kanske vi ha en frisinnad regering eller en högerregering eller en bondeförbundsregering. Det blir ju ett tämligen brokigt färgspel, som en sådan opinionsbildning i längden kommer att representera. Jag vill bara fråga, om det finns någon verklig anmärkning att rikta emot den opinionsbildning, som radion redan har utövat. Jag tror inte, att man kan påstå detta. Då så är förhållandet, vet jag inte, varför man skall stå här och måla hin på väggen.

I alla fall talas det nu inte längre i utskottsbetänkandet om radions förstatligande. Det talas om ett ökat statsinflytande över radion. Jag tror, att man gott kan säga, att det inflytande, som staten vill ha över Radiotjänst, kan den få, utan att riksdagen eller regeringen behöver sätta i gång några vidlyftiga utredningar. Innan man gör en utredning om en sak, bör man väl för övrigt kunna påvisa, att det förutvarande systemet inte fungerat väl. Det kan ju helt allmänt sägas, att det finns anmärkningar att göra. Motionären har gjort en del sådana. Jag anser, att de i stort sett äro obefogade. Men jag skulle vilja efterlysa, om det är någon som tror, att anmärkningarna skulle ha blivit färre eller mindre graverande, om Radiotjänst i stället för att sortera under ett fritt organiserat företag hade sorterat under en byrå i något departement. Jag tror inte, att man har anledning att förmoda, att kritiken då skulle ha varit mindre skarp.

För övrigt får man ju titta på utvecklingen, sådan den har varit. Radion i Sverige ligger i främsta rummet bland länderna. Jag tror, att Sverige för närvarande är det tredje landet i ordningen i fråga om antalet licenser relativt sett. Denna framgång vittnar väl om, att förhållandena dock icke äro så anmärkningsvärt dåliga, som motionären här gjort gällande. Naturligtvis kan det framställas önskemål, men dessa önskemål äro ändå icke i utskottets betänkande så preciserade, att de nu kunna föranleda en utredning. Direktiven och linjerna i utskottsbetänkandet äro så dimmiga, som de gärna kunna vara. Det blir, om riksdagen skulle bifalla detta betänkande, en utredning för utredningens egen skull. Jag tycker, att vi i denna tid ha tillräckligt stora uppgifter ändå utan att engagera oss i sådana utredningar för utredningens egen skull. Det finns ju vissa saker, som utskottet anger som linjer för utredningen, men jag kan inte se annat än att de angivna önskemålen redan äro förverkligade eller också kunna förverkligas utan att någon stor och vidlyftig utredning behöver verkställas. Det talas om radions kulturella och folkupfostrande uppgifter. Jag vill fråga, om det i detta avseende är någonting, som hittills har blivit eftersatt. Det talas om samhörigheten med teaterverksamheten. Jag vill i det sammanhanget nämna, att den av ecklesiastikministern tillsatta teaterkommittén redan tagit upp till behandling frågan om sambandet mellan radion och teatern, särskilt de statsägda eller statsunderstödda teatrarna. Detta nämndes redan i ecklesiastikministerns diktamen om

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

kommitténs uppgifter, men det finns naturligtvis intet hinder för, att det önskemålet ytterligare preciseras.

Det talas vidare om, att staten skulle få »direkt medinflytande på den folkbildningsverksamhet, som bedrivs i radio». Jag vet inte, vad som hindrar, att staten redan nu har ett sådant inflytande, och det har ju staten för övrigt.

Det talas även om behovet av att »den ansvariga ledningen av programtjänsten alltid lägges i sådana händer, att berättigade kulturella önskemål och folkupplysningssynpunkter bli beaktade». Jag tror inte heller, att det i det avseendet kan göras någon berättigad anmärkning emot det redan nu fungerande systemet. Under alla förhållanden kunna alla dessa direktiv, alla dessa önskemål tillgodoses inom ramen av den nuvarande organisationen.

En anmärkning, som här har framförts, är den, att radiotjänst sorterar under kommunikationsdepartementet. Man menar, att det dock är en institution, som utövar en folkupplysande verksamhet, en nöjesverksamhet o. s. v. Den tekniska sidan, menar man, är den mindre betydande, och det vore lämpligare, att hela rundradioverksamheten lades under ecklesiastikdepartementet. Det är klart, att man inte får bortse ifrån, att radiotjänst måste ha ett intimt samarbete med telegrafverket. Den tekniska utvecklingen gör ju stora framsteg, och kraven på, att dessa tekniska nyheter skola tillgodoses, att stationerna skola göras större o. s. v., äro ju så starka, att det nog vore litet äventyrligt att avkoppla det sammanhanget. Men det är lika berättigat, att ecklesiastikdepartementet får ett ökat inflytande i fråga om de rent kulturella sidorna av verksamheten, vilka kanske äro de mest betydande.

Jag kan för min del under alla förhållanden inte inse, att icke regeringen, om den vill, kan ordna den saken fullständigt suveränt, utan att någon vidlyftig utredning behöver sättas i gång, vilket jag i nuvarande situation för min del inte kan anse vara påkallat.

Häri instämde herr *Sandegård*.

Herr **Sandén**: Herr talman! Jag har tidigare, år 1930, motionerat i denna fråga. Min motion utmynnade då i ungefär samma yrkande som den nu föreliggande motionen. Jag vill emellertid erkänna, att mycket har förändrats, sedan jag väckte min motion. Det förefaller mig, och jag följer radiotjänstverksamheten med stort intresse, som om A.B. Radiotjänst under den förflutna tiden gått utvecklingen till mötes. Den skugggrädsla, om jag får använda det uttrycket, som under den tidigare perioden kännetecknade radiotjänstverksamheten har i stort sett försvunnit, och verksamheten fyller numera en sådan allmänbildande uppgift, som man rimligen kan begära.

Jag delar inte den uppfattning, som herr Wagnsson givit till känna i en del detaljer. Jag tycker, att hans kritik i vissa fall slog över målet och i andra inte var berättigad. En sådan sak t. ex. som frågan om ersättningen till Tidningarnas telegrambyrå, tycker jag, att herr Wagnsson tillmätte en alldeles för stor betydelse, och jag är förvissad om, att folk i allmänhet äro ganska tacksamma för, att de få nyheterna genom radion — ja, det skall inte herr Wagnsson ruska på huvudet åt, ty det torde vara ett faktum, att förhållandet är det av mig angivna. Jag tycker inte heller, att vi ha anledning att klaga över, att nyheterna äro »magra», som herr Wagnsson uttryckte det. Vi få väl i stället vara glada över, att de inte äro fetare än de äro. Det förefaller mig som om nyhetsmaterialet bör tillfredsställa synnerligen högt uppdrivna anspråk.

Emellertid vill jag, utan att dela herr Wagnssons uppfattning i en del detalj-spörsmål, yrka bifall till utskottets hemställan. Denna sammanfaller med skolöverstyrelsens önskemål. Jag hänvisar till styrelsens yttrande, vari det

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

säges, att överstyrelsen inte kan tillstyrka motionen, men om »motionen åter hade mynnat ut i förslag om en utredning, som varit helt förutsättningslös och i stället omfattat frågan, huruvida och på vad sätt staten bör beredas ökat inflytande på rundradioverksamheten i vårt land, skulle överstyrelsen av de skäl, som ovan anförts, ansett sig böra tillstyrka ett sådant yrkande».

Efter vad jag förstår, har utskottet gått på samma linje, och då en så vederhäftig styrelse som skolöverstyrelsen förenat sig med utskottsmajoriteten, förmodar jag, att kammaren inte tvekar att besluta den föreslagna åtgärden. Jag tror mig veta, att man inom A.B. Radiotjänst har en känsla av att det nuvarande tillståndet är ett provisorium och att fastare former för verksamheten böra komma till stånd. Den känslan återfinnes även bland utomstående. En utredning skulle också kunna klara upp en del förut påtalade spörsmål, som nu förefalla dunkla.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag skall först be att få replikera herr Åkerberg i ett par punkter.

Herr Åkerbergs anförande var ju väntat, ty som kammarens ledamöter torde ha kännedom om, tillhör herr Åkerberg ledningen för aktiebolaget Radiotjänst. Det är därför inte mer än i sin ordning, att han i sin dubbla egenskap av intressent och tidningsman ganska kraftigt reagerar emot vad jag här sagt. Jag vill emellertid ge honom rätt på en punkt.

Herr Åkerberg har nog missuppfattat mig, om han trott, att jag i mitt första anförande velat insinuera, att tidningarna skulle med hänsyn till det rent ekonomiska intresse, som var förknippat med deras aktieägarskap i aktiebolaget Radiotjänst, intaga en avog ställning till denna fråga. Så inskränkt är jag inte, att jag tror, att en utdelning — på sätt och vis visserligen statsgaranterad, kan man säga — på 7 procent på ett för dessa tidningar mycket obetydligt kapital skulle på något sätt påverka deras ställning till frågan. Vad jag åsyftade att säga, fastän jag kanske på ett mycket ofullständigt sätt fick fram det, var, *att jag ansåg det vara för dessa tidningar av stor ideell betydelse att ha någon kontroll över radioverksamheten och över radioprogramverksamheten, så att denna inte ledades på ett sådant sätt, att den skadade verkliga eller förmenta intressen hos tidningarna.* Och det är av denna anledning, som jag tror, att man från ledande tidningshåll visat denna nervositet inför alla yrkanden, som framkommit om reformer på detta område.

Herr Åkerberg sökte också göra gällande, att jag med mitt meddelande om opinionsbildningen i första hand hade tänkt på den politiska opinionsbildningen. Det är väl ändå, herr Åkerberg, att på ett synnerligen kraftigt sätt för enkla problemet! Om herr Åkerberg studerar utskottsutlåtandet på sid. 3, skall han finna, att det där tvärtom står mycket bestämt förklarad, att »Även för rundradions förhållande till politiken torde i detta sammanhang riktlinjer böra uppdragas, åsyftande att säkerställa på samma gång rundradions politiska opartiskhet och oberoende av politiska maktkonstellationer». Jag åsyftade en opinionsbildning i fråga om uppskattning av vissa livsvärden och yttningar av kulturell och konstnärlig verksamhet.

Sedan yttrade herr Åkerberg, liksom vissa tidningar gjort i sina artiklar om denna motion, att det är onödigt att sätta i gång en stor och vidlyftig utredning, och till yttermera visso upprepade han detta uttryck åtskilliga gånger i sitt anförande. Jag frågar, var det står skrivet, att denna utredning skall göras »stor och vidlyftig». Det kan mycket väl tänkas, att en mycket liten delegation av verkligt sakkunniga personer skall kunna göra denna ut-

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)
redning, utan att den blir så synnerligen kostsam. *Men den kan för statsmakterna komma att betyda besparingar, som göra, att man på en mycket kort tid, kanske någon månad, får igen mer än vad denna utredning har kostat.*

När herr Åkerberg gör gällande, att det hela fungerat utmärkt och att det är mycket liten anledning att nu börja någon utredning, så kan jag inte underlåta att för kammaren omnämna, vad som har berättats mig. Jag har erfarit, att programchefen i aktiebolaget Radiotjänst, herr Julius Rabe, i går höll ett föredrag inför Stockholms Rotaryklubb om rundradion och staten, och att han i det anförandet bland annat oförbehållsamt förklarade, att han finner revisionstanken alldeles riktig och utskottets förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t ganska välbetänkt. Det är alltså ingalunda så, att det revisionskrav, som här framförts, har mött någon opposition ifrån programledningen inom aktiebolaget Radiotjänst, vilket ju också herr Sandén i sitt anförande här meddelat.

Jag har ingen anledning att ge mig in på någon polemik mot herr Sandén om dagsnyheterna. Jag vill emellertid inte låta hans yttrande i det avseendet stå alldeles oemotsagt. Jag tror, att det inom vårt land råder en ganska allmän uppfattning om, att dessa dagsnyheter äro arrangerade på ett synnerligen ensidigt sätt och att nyhetskrönikan kunde göras väsentligt mera njutbar för lyssnarkretsen än den nu är. Det är klart, att de, som bo i landsorten och som inte ha tillfälle att läsa kvällstidningarna, som stockholmarna kunna göra, genom radion få förstahandsmeddelanden om åtskilligt av vad som hänt, men jag tror, att det finns en stark uppfattning inom olika delar av vårt land om att dessa meddelanden skulle kunna givas en annan karaktär och ett värdefullare innehåll.

Herr Åkerberg motsatte sig, såvitt jag vid avlyssnande av hans anförande kunde förstå, egentligen inte alla de reformkrav, som här ha förts fram, men han ville inte vara med om någon utredning, huvudsakligast, som han inledningsvis yttrade, därför att rundradion redan är förstatlignad. Ja, det må nu vara en strid om ord. *Jag inlägger i begreppet förstatlignad inte ett förhållande, där ledningen för företaget handhaves av en styrelse, vari det enskilda bolaget utser 5 representanter och Kungl. Maj:t endast utser 2.*

Jag vill också säga, och det är närmast i anslutning till vad herr Tamm anför, att igångsättandet av en sådan förutsättningslös och allsidig utredning ingalunda bör skapa någon oviss stämning inom radiokretsar och därmed på något oroväckande sätt påverka programverksamheten. Jag tror i stället att läget är det alldeles motsatta, nämligen att man för närvarande arbetar under en viss osäkerhets känsla, inte minst på grund av den ettåriga oktrottiden och det krav på ökat statligt inflytande, som icke kommer att nedtystas, förrän frågan utretts. Det är därför naturligt, att man önskar, att klarhet skall bringas över detta problem, så att man skall få tillfälle att på lång sikt lägga upp en verksamhet, som skall kunna göras mera effektiv.

I detta anförande instämde herr *Björck, Wilhelm.*

Herr Åkerberg: Herr talman! Liksom herr Wagnsson försökte tillskriva den svenska pressen vissa dunkla och ohemula motiv för dess ställningstagande till hans motion, försöker han även trycka samma stämpel på min ringa person. Han anförde som en förklaring till det anförande jag hållit, att jag tillhörde ledningen för A. B. Radiotjänst. Jag ber i anledning härav få meddela, att jag är nyvald suppleant i styrelsen för A. B. Radiotjänst. Jag tror inte ens att herr Wagnsson kan göra gällande, att jag därigenom blivit så insyftad i företaget, att jag *därför* har tagit den ställning som jag i detta fall har gjort. Däremot har jag på de sammanträden, på vilka jag varit med, hun-

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

nit skaffa mig en viss erfarenhet både om organisationen och om ledningen, och det har gjorts, att jag ansett, att den begärda utredningen på närvarande ståndpunkt och vid denna tidpunkt inte kan anses vara påkallad.

Herr Wagnsson åberopade, att jag talade om en »stor och vidlyftig» utredning och han menade, att det inte behövde bli någon vidlyftig utredning utan bara några få personer, som arbetade. När jag talade om en stor och vidlyftig utredning, syftade jag inte på kommitténs storlek, utan jag avsåg därmed, att utredningen utan tvivel skulle bli rätt långvarig. Jag anser fortfarande, att den måste bli rätt långvarig med hänsyn till de synnerligen vaga och svaga direktiv, som givits av utskottet. Vad herr Rabe kan ha sagt i ett privat sammanträde, lämnar jag därhän. Jag vet inte, om motionärens uppgift är riktig, men herr Rabes uppfattning är i alla fall inte avgörande för min uppfattning.

Herr Wagnsson kritiserade fortfarande dessa dagsnyheter, och han höll på, att de äro oriktigt komponerade — jag tror det var så han sade — och han menade, att det skulle vara möjligt att ge dem en annan karaktär. Jag vet inte, vad det uttrycket innebär. Det var någon av kammarens ledamöter, som var framme och viskade i mitt öra: »Menar han, att de skola sjungas?» Men vilken karaktär man än ger dessa dagsnyheter, blir väl karaktären beroende av vad som verkligen händer i världen. Vi, som redigera tidningar, måste tyvärr ibland konstatera, att det ingenting har hänt, och det få väl även lyssnarna i radiolurarna finna sig i många gånger också. Under alla förhållanden kan det påvisas, att under de sista åren åtskilliga av de allra största nyheterna först ha kommit ut i radio och först därefter publicerats genom pressen. Jag tror inte, att den uppfattningen är riktig, som herr Wagnsson gör sig till tolk för, att det finns något allmänt missnöje med dagsnyheterna. Tvärtom tror jag, om man skulle göra en omröstning bland radiolyssnarna om de olika programmen och fråga dem, vad det är som de helst vilja ha kvar och vad de sist vilja taga bort, att det skulle bli majoritet för dagsnyheterna.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har under flera år tänkt väcka en motion av ungefär samma innehåll som herr Wagnssons, men jag har inte haft tid. Och därför glädde jag mig över att slippa väcka åtminstone den motionen, eftersom Wagnsson nu gjort det.

Min inställning till motionen är den, att en sådan här viktig sak är helt och hållet svenska folkets sak. Här gäller det en *upplysningsverksamhet* på alla möjliga fronter, och om någonting skall socialiseras, är det väl en sådan kommunikationsapparat, likaväl som man socialiserar telegraf, telefon och många andra sådana allmänna inrättningar. Här komma väl eljest lätteligen förr eller senare enskilda intressen att slåss om de idéer, penningar och utkomst-möjligheter, som med denna väldiga apparat skola betjänas. För närvarande lära en del tidningar sitta inne med makten. Men är det inte, herr talman, farligt, ja mycket farligt, att radion sålunda ställes på aktier? Vi se ju, med vilken begärlighet det enskilda kapitalet köper upp stora tidningar. Jag fruktar pressens bolagsbildning jämväl i detta fall i högsta grad och kommer aldrig att ge min röst åt ett sådant äventyr. För övrigt är pressen oerhörd mån om att aldrig bli reformerad — jag har fått strida många gånger för den saken — och det ger också stöd för misstanken, att den inte kan påräknas bli benägen för att reformera sitt kapitalistiska övertag i radioverksamheten.

För att emellertid öka antalet belysande exempel på den nuvarande styrelsens mentalitet, när den är som olyckligast, skall jag be att få återgiva följande dråpliga skugggräddsla, som radiotjänst i Sverige *till skillnad från andra länder* ådagalägger redan för begreppet världsspråk, såsom en obehörig in-

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

kräktare på nationalspråkens helgade domäner. År 1927 besöktes Stockholm av professorn i juridik vid Söuls universitet japanen Hasegáua och i sällskap med honom Toki Zenmaro, redaktör för en av Tokios största tidningar. De önskade tala till svenskarna i radio. Deras enda möjlighet att göra sig förstådda av västerlänningar var esperanto; men de förbjödos av svensk radiotjänst att tala esperanto eller ens nämna ordet esperanto! Man ordnade då saken så, att resenärerna skrevo sina anföranden på esperanto, dessa anföranden översattes till svenska, och så fingo japanerna framför mikrofonen tala på japanska och en svensk radioman, beväpnad med den svenska översättningen, framförde den svenska texten. Att i radio tala japanska, som ingen begrep, det gick för sig, men det var förbjudet, att talet skulle få föras på esperanto, ehuru det finns en myckenhet svenskar, som inte önska något högre än att få höra ett föredrag på detta språk, som är kärt för dem, därför att de känna, att det kan vidga horisonterna för dem. Ett värre bevis på svensk efterblivenhet i radiotjänst kan väl knappast uppletas. Vederbörande i radiotjänst ha vid upprepade tillfällen framhållit, att programrådet principiellt uttalat sig emot varje slag av utsändning på »artificiellt språk». Den rena obekantskapen med en sådan fredsfråga talar ur en sådan ordning.

Emellertid skötes verksamheten för närvarande i regel så bra man kan, och jag har till och med nyligen på anmodan fått hålla ett par föredrag i radio, utan att det ansetts vara på något sätt obehörigt. Men det ligger en fara i att lämna en sådan sak åt ett enskilt, på aktier ställt företag, och icke minst att lämna det till pressen, som är obenägen att reformera sig själv och är till salu i aktiemarknaden. Stora tidningar äro särskilt begärliga som kapitalplacering för att kunna utöva den makt över en tidning, som detta innebär.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Tamm**: Herr talman! Efter det, enligt min mening, synnerligen klarläggande och sakliga anförande, som nyss hållits av herr Åkerberg borde inte mycket vara att tillägga. Jag skulle dock vilja uttala den mening på grund av den anmärkning, som av herr Wagnsson riktades mot herr Åkerberg att denne på grund av den ställning, som han innehade i A.-B. Radiotjänst, skulle vara i viss mån misskrediterad beträffande här gjorda uttalande att det bör vara tvärtom. Det har nämligen visat sig, att en hel del upplysningar, som lämnats här, bevisligen inte varit riktiga. Det kan därför för kammaren vara ganska tillfredsställande, att ifrån en man, som verkligen haft tillfälle att kunna grundligt sätta sig in i frågan, få auktoritativa och sakliga upplysningar. Ur den synpunkten måste man därför betrakta herr Åkerbergs uppfattning såsom mycket tungt vägande.

Jag vill i förbigående, med anledning av herr Lindhagens yttrande särskilt för de av herrarna, som inbilla sig, att motionens inställning inte syftar till ett förstatligande av radioverksamheten, bara hänvisa till detta herr Lindhagens uttalande. Därav framgick det med önskvärd tydlighet, att hela den frågans innebörd är klar och tydlig, fastän densamma, på grund av vissa förhållanden, i själva motiveringen och klämman till denna motion inlindats i bomull.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att inlägga en protest emot vad herr Wagnsson yttrade om ett uttalande i mitt förra anförande, då jag framhöll att en utredning, som eventuellt skulle komma till stånd, alldeles ofrånkomligt måste bli långvarig på grund av att den måste bli mycket omfattande och att den skulle ha en menlig inverkan på hela radioverksamheten. Herr Wagnsson ville förneka detta och påstod, att en utredning skulle verka på

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

ett rakt motsatt sätt. Det är ju självfallet, att beträffande en verksamhet, som inte bedrivs med mer än ett års koncessionsrätt i sänder, och dessutom står under trycket av den starka utveckling, som radion undergått och undergår, måste utövarna känna sig rätt osäkra inför och under en utredning, som berör alla möjliga områden av denna verksamhet och om vars slut man knappast kan göra några beräkningar. För att stryka under riktigheten härav vill jag säga herr Wagnsson, att jag fått bekräftelse på mitt uttalande just ifrån dem, som ha den närmaste ansvarigheten i det avseendet. Härifrån har uttalats, att man visst inte har någonting emot en utredning i och för sig men vill bestämt avråda från, att denna utredning sker i den föreslagna formen, ty det kan inte undgå att mycket starkt verka förlamande på verksamheten. Jag tror mig våga påstå, att de allra flesta med mig äga det fulla förtroendet för denna regering och de nuvarande cheferna för ecklesiastik- och kommunikationsdepartementen och även för blivande chefer för dessa departement, att därifrån, om och när man anser tiden vara mogen, tages upp denna fråga eller del därav till behandling. Som herr Åkerberg sade är det också mycket enkelt och lätt att med små förändringar rätta till vad som felas eller tillmötesgå framställda önskemål.

Till sist får jag påpeka, att det i motionen säges, att nu är tiden inne att efter Radiotjänsts tioåriga verksamhet starta en grundlig utredning. Radiotjänst talar om en åttaårig verksamhet. Jag förmodar, att Radiotjänsts upplysning är mera autentisk. Då herr Wagnsson också nyss framhöll, att det synes lämpligt att efter en tioårig verksamhet starta en utredning, ha vi således ännu två år på oss, och jag ber herr Wagnsson återkomma om två år.

Herr Pettersson, David: Herr förste vice talman! Då jag tillhör utskottsmajoriteten, kanske det är lämpligt, att jag säger ett par ord, särskilt med anledning av herr Tamms många hårda ord beträffande utskottets oskickliga beteende att föreslå denna utredning.

Det är riktigt, att motionen avser en utredning om förstatligande av rundradion. I det skicket blev motionen remitterad till åtskilliga korporationer och myndigheter, bland andra till skolöverstyrelsen. Jag skall be att få läsa upp vad skolöverstyrelsen säger i sitt utlåtande. Först framhåller denna styrelse vissa synpunkter, som tala för en utredning, men slutar sålunda: »Yrkandet i den remitterade motionen avser emellertid en utredning om på vad sätt rundradion bör överföras i statens händer. Ett bifall härtill skulle alltså innebära, att man redan tagit ståndpunkt till frågan, om rundradion bör förstatligas eller ej. Överstyrelsen anser dock, att även detta spörsmål bör göras till föremål för utredning, och kan därför icke tillstyrka motionen. Därest motionen åter hade mynnat ut i förslag om en utredning, som varit helt förutsättningslös och i stället omfattat frågan, huruvida och på vad sätt staten bör beredas ökat inflytande på rundradioverksamheten i vårt land, skulle Överstyrelsen av de skäl, som ovan anförts, ansett sig böra tillstyrka ett sådant yrkande.»

Då motionen kom före i utskottet, hade detta precis samma åsikt som skolöverstyrelsen. Vi hade ingen sympati för att taga ställning till ett förstatligande av radion. Den frågan var för tidigt väckt. För min del anser jag, att om inte särskilt talande skäl kunna förebringas för ett ökat statligt ingripande, bör det icke ske. Men i alla fall har ju radion vuxit ut till att bli ett så oerhört viktigt instrument i folkupplysningens och undervisningens tjänst, att man inte kan tillräckligt noga se till, att den på ett riktigt sätt fyller sin uppgift. Det står tydligt i motiveringen, att utredningen inte är avsedd att

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

innebära något slags kritik mot det sätt, på vilket Radiotjänst hittills fyllt sin uppgift, och vi erkänna också, att bolaget i stort sett fyllt denna uppgift på ett sådant sätt, att vi i det fallet ingenting ha att anmärka.

Men det är i alla fall en del aktuella spörsmål, som behöva utredas. Skolöverstyrelsen pekar exempelvis på radions förhållande till undervisningsväsendet, och från denna synpunkt vill styrelsen ha en utredning. I utskottets motivering har framhållits sambandet mellan den statsunderstödda musik-, sång- och teaterverksamheten samt radion, och det påpekas också i utskottsutlåtandet radions förhållande till jordbruket och jordbrukarkretsarna ute i landet, särskilt genom tillgodoseende av önskemål i fråga om utsändarstationer i glest befolkade trakter o. s. v. Nog finns det sålunda saker och ting, som behöva utredas, och detta icke minst ur ekonomisk synpunkt.

Nu sade herr Tamm, att här har frågan om radions förstatligande kommit helt och hållet i förgrunden. Ja, man kan ju tolka och lägga tillrätta ett utskottsutlåtande efter sina egna åsikter. Men det kan ju hända, att det var så ifrån första början, att frågan om förstatligandet låg i förgrunden; men i utskottets utlåtande har den kommit i bakgrunden. Utskottet har tydligt och klart sagt ifrån, att innan man över huvud kan reflektera på ett ökat inflytande från statens sida, bör man företaga en fullständig utredning beträffande alla de sidor och synpunkter, som böra komma i betraktande. Först sedan detta klarlagts, bör man taga i övertägande, om det kan vara någon fördel att bereda staten något ökat inflytande. Då herr Tamm sade, att syftet med utredningen uppenbarligen är, att det skall innebära ett förstatligande av radion, är detta uttalande således icke riktigt.

Vidare sade herr Tamm, att utredningen är överflödig och skadlig och att den skulle vålla ett osäkerhetstillstånd under hela den långa tid, under vilken den skulle fortlöpa, och att utredningen skulle bli synnerligen vidlyftig och märkvärdig. I likhet med en föregående talare undrar jag, var detta står i utlåtandet. Där står inte ett ord om, hur Kungl. Maj:t skall göra denna utredning. Det må vara Kungl. Maj:t obetaget att anordna den genom en kommitté eller genom sakkunniga inom departementet eller på det allra enklaste vis, som Kungl. Maj:t anser vara lämpligt. Det är ju endast ett sätt att skrämma kammaren, när man talar om utredningens vidlyftighet och den långa tid, under vilken den skall räcka, och allt sådant. För övrigt medger ju reservanten själv, att här finns det en hel del saker, som behöva utredas, fast han anser, att Kungl. Maj:t kan göra det själv.

Under sådana förhållanden kan jag inte se, att det är så stor skillnad mellan reservantens ståndpunkt och utskottets. På ömse sidor anser man, att en utredning är behövlig; men reservanten anser, att Kungl. Maj:t kan göra den, och utskottet anser, att en skrivelse till Kungl. Maj:t skall avlätas angående en utredning, som Kungl. Maj:t sedan kan lägga på vilket sätt Kungl. Maj:t behagar. Följaktligen anser jag nästan, att vi här gräla om påvens skägg och att det egentligen inte är någon så särskilt stor skillnad mellan dessa båda ståndpunkter.

Jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I herr David Petterssons yttrande instämde herr *Lundell* och herr *Karlsson, Gottfrid*.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Det är inte alltför ofta, som jag besvärar kammaren och dess protokoll med något anförande, men vid detta tillfälle skall jag verkligen be att få säga några ord.

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

Det synes mig, som om vi skulle kunna instämma med herr Lindhagen, när han uttalade, att radion är en svenska folkets sak i en alldeles eminent bemärkelse. Jag vet inte, om det finns någonting — jo, kanske idrotten — som i så hög grad intresserar svenska folket som radion. Då kan det ju vara mycket förklarligt och även berättigat, att riksdagen ägnar frågan en ingående prövning.

Jag skulle för min del vilja säga, att Radiotjänst nog i det stora hela sköter radion mycket bra. Det finns icke någon institution, som har så många kritiker på halsen och är så infamt påpassad som Radiotjänst. Men detta hindrar likväl icke, att man kan ha rätt att framföra en berättigad kritik och att man har rätt och plikt även i riksdagen att begära en utredning, när det finns talande skäl för en sådan.

Jag måste säga, att det väl är möjligt, att man inte annat än med stöd av en mycket grundlig erfarenhet kan få programmen mera allsidigt sammansatta, än vad de för närvarande äro. Men ibland har jag en känsla av att trots erfarenhet en viss ensidighet är rådande, när det t. ex. gäller utrikesområdet. Detsamma är åtminstone delvis förhållandet, när det gäller litteraturen och måhända också när det gäller nöjesavdelningen på programmen. Huruvida nyheterna även äro ensidigt utvalda, kan jag inte med någon säkerhet avgöra. Jag är kanske alltför mycket journalist för att våga ingå på en granskning av detta tema. Men nog tror jag, att det skulle vara klokt, om man undersökte, huruvida inte en möjlighet finnes till en allsidigare sammansättning och ett allsidigare urval, när det gäller programmen.

Vad sedan sambandet med pressen beträffar, skulle jag för min del vilja säga, att jag tror, att det skulle vara mycket oklokt, om man berövade Radiotjänst den intellektuella rörlighet och den förmåga att snabbt och rakt på sak fånga det väsentliga, som är utmärkande för journalistiken och som ger ett visst berättigande åt att den stora tidning, som radion utgör, har och måste röna ett ganska starkt inflytande från pressens sida och dess erfarenheter. Jag tror sålunda, att det skulle vara oklokt, om man gjorde radion till en ren magistersak och satte en magister eller många magistrar att sköta den, eller om man satte en biskop eller många biskopar eller en industriman eller många industrimän till att sköta den. Jag tror, att det kanske är bäst som det är i *detta* avseende.

Men om man sålunda erkänner detta, är det ändå inte alldeles bra som det är. Det är inte enbart av godo, att det är ett så starkt ekonomiskt samband mellan pressen och radion, att det till och med är en gemensam direktör för pressens telegrambyrå och radiobolaget. Jag måste säga, att det kan bli för mycket av det goda. Det kan inte hjälpas, att även pressen på många håll börjar bli en affärsinstitution i mycket stor utsträckning. Det är nog klokt, att i tid se upp, så att inte en alltför starkt merkantiliserad press även får ett mycket stort inflytande på radion.

Men jag förstår inte, herr Tamm, varför man skulle behöva vara rädd för en alldeles objektiv utredning. Vi ha ju haft utredningar om varjehanda ting, de allra flesta av vida mindre betydelse än den stora fråga, som vi i dag behandla. Nog kunna vi väl ändå säga, att det här finns en saklig och objektiv grund för en undersökning genom en kommitté. Vem har sagt, att det skall bli en kommitté av en storlek, som gör, att den inte kan handskas med ärendet, eller som kostar några större summor? Jag tror, att en sådan utredning kan ske med en relativt enkel apparat. Man behöver inte befara någon jätteapparat, vare sig utredningen kommer till stånd genom ett riksdagens initiativ eller genom en åtgärd från regeringens sida. Men när nu frågan lagts under riksdagen, varför skall riksdagen icke kunna säga sin mening och icke på grund

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

av ovidkommande synpunkter rygga tillbaka för att säga sin mening? För min del vill jag uttala, att jag icke är alldeles övertygad om att ett rent förstatligande av radion skulle vara det mest önskvärda. Det kan visserligen vara önskvärt ur vissa synpunkter; men vi få inte alldeles bortse ifrån, att det har sina avigsidor, att ett sådant instrument som detta helt och hållet blir beroende av statsmakterna eller kanske av den ena statsmakten. Men om man också har en sådan uppfattning, kan man väl ändå erkänna, att det skulle vara nyttigt att få en större enhetlighet, och att det allmännas kontroll över och inflytande på denna viktiga verksamhet bör kunna utsträckas. Det är i detta, som jag för min del avser att med mina ord instämma, när andra talare tidigare pekat på detta förhållande.

Till slut vill jag uttala den förhoppningen, att om kammaren inte skulle följa utskottets förslag, regeringen dock måtte finna anledning att verkställa en sådan utredning, som utskottet begär. Om en sådan kommer till stånd utan riksdagens medverkan, har man ju nått samma resultat; men det säger sig då självt, att det inte kan vara skadligt, att även riksdagen säger sin mening i en sak som denna.

Jag ber därför, herr talman, att för min del få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Örne: Då jag i stort sett kan ansluta mig till de synpunkter, som min bänkkamrat har uttalat, kan det måhända synas överflödigt, att jag begärt ordet i denna fråga. När jag lyssnat till de senaste anförandena, har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att ingen av alla dessa talare egentligen vet vad han vill på detta område. Det föreföll mig, som om de egentligen talade för reservationen, medan de yrkade bifall till utskottets förslag. Åtminstone är ingenting av den kritik, som de haft att framföra, av den beskaffenhet, att den kan påkalla någon som helst utredning. Jag kan inte se annat, än att herrar Sandén, Pettersson i Bjälbo och Fredrik Ström egentligen vilja ha en utredning för att få veta vad de själva vilja i saken.

Om man här vill komma till en bestämd uppfattning, är det några grundsatser, som man enligt min mening bör hålla strängt i sikte. Det är inte säkert, att de synpunkter, som framfördes vid en tidigare riksdag, äro giltiga, när man ser dem mot bakgrunden av vad som har inträffat på den sista tiden i Europa. Herr Lindhagen framförde det kravet, att radion skulle vara socialiserad, då telefon och telegraf äro det. Han kanske borde ha tillagt postverket. Men jag ber att få fästa herr Lindhagens uppmärksamhet på vilken oerhörd begreppsförvirring han gör sig skyldig till. Radion är, herr Lindhagen, socialiserad i lika stor utsträckning som telefon, telegraf och post. Det är nämligen telegrafverket, som sköter hela den tekniska anordningen vid utsändningen, likaväl som telegrafverket sköter de tekniska anordningarna beträffande telefonen. Men, herr Lindhagen, det är ännu inte så, att vare sig post-, telegraf- eller telefonmyndigheterna ha rättighet att bestämma vilket innehållet skall vara i den kommunikation och de meddelanden, som gå igenom dessa verk, och jag hoppas, att i detta land den dagen aldrig måtte komma, då t. ex. postverket får lägga sig i vad korrespondenterna skriva i sina brev eller vad de tidningar innehålla, som postverket befordrar.

Den erfarenhet, som vi under den sista tiden gjort, ger enligt min uppfattning vid handen, att det stora problemet på detta område är, huru man skall kunna bibehålla radions *frihet*, så att den inte blir organ för vare sig en laglig regering eller någon usurpator, som gripit makten i staten. Vi ha sett två länder — tidigare ett land österut och nu ett söderut — där radioutsändningen helt och hållet ligger i händerna på en diktatur. Det är intet

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

önskvärt tillstånd att ha det på det sättet, och om man står på den ståndpunkt, som herr Lindhagen här utvecklade — jag hoppas, att det berodde på att han inte tänkt igenom vad han skulle säga — måste man komma till det resultatet, att även pressen borde vara socialiserad och endast innehålla det, som regeringen önskar. Men det är inte detta, som vi sträva efter i ett demokratiskt land. Om någon utredning skall ske på detta område, borde den enligt min mening gå ut på att skapa de största möjliga garantier för att förekomma missbruk av radion och de starkast möjliga garantier för radions frihet. Denna borde på något sätt liksom pressfriheten grundlagsfästas. Den nuvarande ecklesiastikministern brukar inte vara rädd för kraftiga grepp, och jag skulle för min del vilja rekommendera åt honom att börja tänka på, huruvida man inte kunde införa en ordning, som i varje fall gjorde det till ett författningsbrott att utnyttja radion för viss politisk propaganda eller propaganda för en viss särskild maktgrupp.

Det är klart, att det inte är något ideal att pressen har hand om radion; (herr *Lindhagen*: Hör! Hör!) men innan något bättre, herr Lindhagen, är uttänkt, skall jag för min del be att få hålla på pressen. I Radiotjänst samverka nu pressorgan av olika partier och olika riktningar. Däri ligger en stark garanti för att några missbruk icke skola få förekomma. Kunde herr Lindhagen hitta någon annan målsman för radion, som vore bättre, har jag ingenting emot det. Man skulle då möjligen kunna tänka sig, att samtliga politiska partier i landet finge utse två representanter var, som bildade ett förvaltningsråd för handhavande av radion. Men jag tror inte, att detta på något sätt skulle göra förhållandena mera idealiska än för närvarande. Det kan också tänkas, att skolöverstyrelsen tar hand om radion; men de diktatoriska tendenser, som så många gånger framträtt från denna styrelses sida, då det gällt vår skolundervisning, göra, att jag inte anser lämpligt, att den släppes fram till ett avgörande inflytande över radion.

Om man erkänner, att idealet icke är uppnått, måste man enligt min mening säga, att det för närvarande är så bra som det överhuvud taget är tänkbart. De herrar, som nu tala för en omläggning av radion, ha inte kunnat anvisa några vägar, genom vilka man skulle kunna åstadkomma väsentligt bättre förhållanden. Jag brukar följa insändaravdelningarna i tidningarna rörande radion, och det är klart, att åtskilligt av vad som där säges är beaktansvärt. Men i allmänhet gäller det nog, att ett tillmötesgående av dessa insändares krav skulle från många andra människors synpunkt göra tillståndet ganska otrevligt. Då radions verksamhet till sin natur är monopolistisk så tillvida, att man inte kan tänka sig, att var och en intresserad person skall sätta upp sin egen radiostation och göra utsändningar, kan jag inte tänka mig någon annan metod än att man får försöka, så långt det står i mänsklig makt, att garantera opartiskhet och självständighet hos radions ledning. När man kommer fram med ett bestämt förslag på detta område, som pekar i denna riktning och som är verkligt övertygande i det avseendet, att man tydligt kan se, att något bättre kan åstadkommas, då skall jag gärna vara med om att utreda frågan. Tills vidare anser jag, att en sådan utredning är tämligen överflödig. De herrar, som äro intresserade för saken, kunna ju till en början skriva broschyrer, eventuellt böcker i ämnet. Det är möjligt, att Radiotjänst tar upp alla deras idéer och att det sålunda inte behöver göras någon särskild utredning. Men om man verkligen lyckas övertyga folkmeningen om att en ändring är möjlig och lämplig, kunna vi sätta pricken över i'et genom en utredning. På ett tidigare stadium förefaller mig emellertid en utredning vara tämligen ändamålslös.

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

Jag ansluter mig, herr talman, till det yrkande, som framställts av herr Åkerberg.

Häri instämde herr *Kvarnzelius*.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Herr Tamm uttalade i sitt yttrande nyss den meningen, att en utredning skulle skapa ett osäkerhetstillstånd, som förlamade Radiotjänsts verksamhet. Vi ha förut från samma sida i debatten fått höra, att koncession beviljas bolaget endast för ett år i sänder. Det förefaller mig då, som däri skulle ligga ett osäkerhetstillstånd av minst samma grad och att man därför icke har anledning att säga, att osäkerheten skulle nämnvärt ökas genom en utredning. Det osäkerhetstillstånd, som skapas av den ettåriga koncessionen, framhölls emellertid icke utan tvärtom sades under debatten från samma sida, att det vore fördelaktigt, att koncessionen beviljades endast för ett år, ty däri skulle ligga ett moment som gav staten möjlighet till kontroll. För min del anser jag, att en utredning om radions förstatligande är obetingat nödvändig.

Herr Örne har nu anställt en jämförelse mellan post, telegraf och radio. Denna jämförelse föreföll mig vara fullständigt missvisande. Radion är icke någon teknisk förmedlare av privata personers korrespondens, utan en bildningsanstalt av den allra största betydelse.

Vidare framhöll herr Örne, att radion skulle kunna råka i händerna på usurpatorer och diktatorer, om den fullständigt förstatligades. Om vi få en usurpator eller en diktator, så undrar jag, om inte det första han gjorde skulle vara att lägga vantarna på radion, vare sig den vore förstatligad eller inte, så att det gör nog inte den ringaste skillnad.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Mellén**: Herr talman! Det var ju intressant att höra herr Wagnssons första anförande, då han redogjorde för de kalamiteter i pressen, för vilka han varit utsatt i anledning av denna sin motion. Det var också intressant att höra, hur han ondgjorde sig över T. T:s och de maktägande tidningarnas stora förtjänster på radion. Däremot lyssnade jag förgäves efter vilka de olägenheter vore, som skulle vidlåda Radiotjänst och som skulle motivera hans motion. Dem lade han inte fram. Till slut nämnde han några önskemål, som uttalats av sådana myndigheter, som avgivit sina yttranden till utskottet. Men uttala önskemål kunna vi alla, och det är ingen möjlighet att tillfredsställa alla smakriktningar i denna fråga.

Talaren ondgjorde sig även över vissa tidningars stora inflytande; men då vill jag fråga: hur skall radion kunna undvara pressen? Hur skall det vara möjligt? Om man avlägsnar de tidningar, som nu äro aktieägare i Radiotjänst, då träda väl andra i stället och taga inflytandet och förtjänsten. Inte får jag väl ondgöra mig över, om det i så fall blir en tidning, som står herr Wagnsson närmare. Inte gör detta saken bättre.

Jag ser saken så, att om detta företag skötes väl, bär sig gott ekonomiskt och i stort sett tillfredsställer allmänhetens krav på nyheter och förströelse, då finns det ingen anledning att göra en utredning. Man skall väl inte göra undersökning och ändringar endast för utredningens och förändringarnas egen skull.

Här har förut sagts, att år 1930 väcktes en likartad motion inom denna kammare. Den avstyrktes av första tillfälliga utskottet och avlogs av kammaren med en enligt mitt förmenande mycket god motivering, för vilken för-

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

resten herr Tamm redogjort i sitt anförande. Utskottet yttrade nämligen: »Om sålunda å ena sidan sådana missförhållanden, som kunna motivera ett förstatligande av rundradion icke synas föreligga, torde å andra sidan några bestämda fördelar av statens övertagande av rundradioverksamheten åtminstone icke för närvarande stå att vinna och hava icke heller av motionären påvisats.» De orden stå sig än i dag. »Däremot synes icke uteslutet», tillade utskottet, »att rundradions övertagande av staten skulle, såsom telegrafstyrelsen antytt, kunna äventyra den hittillsvarande gynnsamma utvecklingen av rörelsen.» Det uttalandet står sig också, och telegrafstyrelsen, som avstyrkte motionen 1930, har avstyrkt motionen även i år och säger, att styrelsen har fortfarande samma åsikt som den hade 1930, och motionären har inte visat något bärande skäl för den av honom föreslagna stora utredningen.

Motionären säger själv i sin motion: »I stort sett har Radiotjänst skött sin uppgift på ett ansvarskännande sätt.» Utom telegrafstyrelsen ha alla myndigheter och institutioner, som yttrat sig över motionen, varit eniga därutinnan, att det knappast torde finnas fog för anmärkning mot det sätt, på vilket Radiotjänst hittills skött sina åligganden. I motionen yttrar motionären vidare: »Folkbildningsväsendet och skolundervisningen skulle i större utsträckning än nu sker kunna ta radion i sin tjänst.» Det medger skolöverstyrelsen, men den vill ändå inte vara med på någon utredning av det slag, som motionären förordat, och styrelsen tillägger: »Såsom framgår av ovanstående redogörelse äger staten redan nu ett avsevärt inflytande på radioverksamheten, och överstyrelsen hyser en viss tvekan, huruvida tillräckliga skäl föreligga att ytterligare förstärka detta inflytande.

Såvitt överstyrelsen kunnat följa A.-B. Radiotjänsts verksamhet, i vad denna rör ämnen, som falla inom överstyrelsens verksamhetsområde, ha inga mera vägande skäl till anmärkningar framkommit mot det sätt, varpå den nuvarande ledningen skött programverksamheten i nämnda hänseende.» Det är ju också ett mycket välvilligt yttrande över verksamheten i den form den nu bedrivs.

Vidare säger motionären i sin motion: »Fog har dock icke saknats för klagomål över ledningens brist på folklig inställelse.» För min del måste jag intyga, att jag aldrig hört några sådana klagomål, från det verkliga »folket», och härför talar väl också det förhållandet, att stugornas folk i oerhört hög grad begagna sig av radion. Överallt vart man kommer i bygderna ser man invid husen en antenn, som utvisar, att där har man radio. Jag har umgåtts mycket med dessa människor och aldrig funnit annat än att de varit nöjda med sin radio och glada åt den upplysning, sällskap, trevnad och förströelse, som radion bereder.

I denna tid, då allt går i sparsamhetens tecken, eller åtminstone bör göra det, kan jag inte vara med om att sätta i gång en utredning, som drager stora kostnader och som ytterst har till syfte förstatligande av en enskild verksamhet, mot vilken det strängt taget inte finns något att anmärka. Motionären har inte visat, att några berättigade önskemål från lyssnare blivit åsidosatta av Radiotjänst.

Motionären och även utskottet — om också detta inte direkt gör det — förmoda, att förstatligandet av radion skulle erbjuda ekonomiska fördelar. Jag tillåter mig betvivla detta. Till en början kan man konstatera, att Radiotjänst utvecklats på ett synnerligen lyckligt sätt. Företaget har vuxit i rent förvånansvärd grad och bereder inkomster både åt staten och andra. Det tillfredsställer också allmänheten. Vad finns det då, måste jag fråga, för anledning att rekonstruera ett företag, som utvecklats på ett så lyckligt sätt? Min uppfattning är den, att skall man lägga statens tunga hand även på detta

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

företag, kommer den av motionären påtalade organisationen, som han förmenar visat tendens att svälla ut, först i ordentligt svall. Ty om staten övertager företaget, kommer med all säkerhet antalet ämbets- och tjänstemän att växa långt utöver det nuvarande. För min del är jag övertygad om, att därest radion förstatligas, komma inte blott statens inkomster att minskas, utan även allmänhetens krav och intressen att bli tillgodosedda i mindre grad, än som nu sker.

Reservanten herr Tamm har inte motsatt sig utredning, men han har motsatt sig utredning genom en stor kommitté, och håller före — vilket också av många uttalats här i kammaren — att alla önskemål, som framställts, kunna tillgodoses inom ramen av den nuvarande organisationen och att allt, som man kan anmärka mot den nuvarande ledningens sätt att arbeta, utan utredning bör kunna rättas. Kungl. Maj:t torde ensam kunna verkställa en utredning, om den är behöfvig. På de partiella förändringarnas väg går det lika bra att åstadkomma besparingar, därest sådana nu låta sig göra, men jag betvivlar att de kunna göras så stora och på så kort tid som herr Wagnsson trodde. Mig synes, att proportionen mellan Radiotjänsts inkomster och utgifter icke varit annat än skäligen. Sex miljoner, tror jag, att företaget senast hade i årsinkomst, och två miljoner i utgifter. Utgifterna uppgå således till trettio procent, och det synes icke så avskräckande, men den saken skall jag inte gå in på.

Jag tillåter mig emellertid, herr vice talman, att ansluta mig till reservanten och yrkar avslag å motionen.

Herr Lindhagen: Jag har förutsatt, att det ligger i sakens natur, att radion skall bära sig, vem som än äger den. Då jag föreslagit institutionens förstatligande, förorsakas staten därigenom inga extra utgifter. Snarare kan påräknas tillika en inkomstkälla.

Herr Örne tog så kolossalt hett på saken och högg i sten, så att det gnistrade, och jag hade känslan av att han hade för sig, att här var återigen ett attentat mot frihandeln. Därför valde jag också exempel från verk, som stå honom nära, men jag glömde att uppräknade posten. Det var en distraktion av mig.

Nu trodde Örne, att Lindhagen menade, att vi skulle bryta brevhemligheten, eller vad det var han sade! Hur kan man krångla till en sak så otroligt? Jag glömde förresten det viktigaste, och det är, att undervisningsverket i landet tillhör staten, och här är det fråga om en upplysningsverksamhet i landet, som tillhör alla och som förr eller senare kommer till staten. Inte skall vi inbilla oss, att pressen i gemen får evärdelig makt över denna stora apparat. Det är för övrigt bara några större tidningar, som ha råd att köpa aktier, som få det väsentliga inflytandet. Bakom dem står åter storkapitalet, som är verkliga ägaren till dessa tidningars s. k. yttrandefrihet. Jag tycker, att det uppenbarligen har sina faror med sig. För närvarande blir man visserligen mycket hyggligt bemött däruppe, utom i fall man kommer med världsspråk i fic-kan, ty då blir Radiotjänsts ledning ursinnig. Man vill nämligen inte förstå, att det kan få existera något annat än stridande nationalspråk. Det har man lärt sig på sina konservativa höjder.

I gamla tider tvistades, om gasverk, kommunikationsanstalter och annat sådant skulle drivas av enskilda eller av staten, och där gingo stridens böljor höga, och teorierna slogos med varandra och blandades i stor fiendskap. Nu har det emellertid blivit så, att allt detta tillhör det allmänna. (Herr Åkerberg: Det gör det här också!) Men tidningarna rå ju om det. (Herr Åkerberg: Det är det allmänna det!) Nej, hör på den! Jo, jag tackar jag, och så till på köpet med inflytande endast de stora tidningarna (Herr Åkerberg: Alla!), som storkapitalister står bakom!

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

Herr talman! Jag blir alltmer övertygad av de här två parhästarna Örne och Åkerbergs inlägg, att radion bör tillhöra det allmänna eller med andra ord staten.

Herr **Andersson, Nils:** Här råder, tyckes det, en viss rädsla för att på något sätt röra vid radion. Kammaren har för någon tid sedan avvisat tanken på att genom radio utsända något av debatterna härifrån, och nu är det många, som tala emot, att man skall företaga en utredning rörande statens förhållande till radion. Jag tycker det är egendomligt, att man har anledning att motsätta sig en sådan utredning, som här begäres, ty de som anse, att det är riktigt bra som det är, ha ju ingenting att riskera genom dylik utredning, och de, som ha vissa önskemål att framföra, kunde ju få dem närmare besedda genom utredningen i fråga.

Herr Örne var mycket kritisk i sitt anförande. Han efterlyste önskemål och uppslag i fråga om radion och menade på, att det hade inte kommit fram några sådana. Självdiskuterade han dock en hel del uppslag, och jag tror det skulle vara lämpligt att hänvisa åtminstone dem till den utredning, som skulle sättas i gång. Men det finns också annat, som kunde utredas, och utskottet har i utlåtandet pekat på åtminstone en sak, som jag tillåter mig understryka, nämligen önskemålet att bättre tillgodose vissa landsdelar i fråga om utsändarstationer. Det är ett av de spörsmål, som enligt utskottets mening kunde tagas upp i denna utredning, och jag vill passa på tillfället att understryka behovet i detta avseende. Inte minst anmäler det sig för Norrlands vidkommande. Även om vi i Östersund ha en utsändarstation, finns det vidsträckta trakter där uppe i Norrland, där det skulle vara önskvärt att man hade något rikligare med utsändningsmöjligheter.

I fråga om radions frihet är det väl knappast någon, som siktat på att upphäva den, och för övrigt gäller ju på den punkten vad som så riktigt påpekats av herr Holmgren, att blir det fråga om någon diktatorisk makt här i landet, så kommer den naturligtvis genast att anamma radion, oavsett om denna hör till staten eller är ordnad på annat sätt.

Man skulle väl också kunna vänta sig, att den begärda utredningen diskuterade garantier mot ett eventuellt missbruk av radion, alltså att det möjligen skulle kunna skapas sådana garantier, som herr Örne, och naturligtvis många med honom, gärna skulle vilja se genomförda.

Jag har, som redan nämnts, i synnerhet velat fästa uppmärksamheten vid behovet av en utvidgning av utsändarstationerna, särskilt vad angår Norrland, och jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Sandén:** Herr talman! Jag ber bara i all korthet att få uttrycka min stora beundran för herr Örne temperament; det stiger mot kokpunkten i oroväckande grad, även då det gäller en sak, sådan som denna. Jag måste, för att tala värmländska, erkänna, att »jag örker inte följa» herr Örne mot de höjderna. Jag är dock herr Örne tacksam för att herr Örne upplyser kammaren inte endast om vad han själv vill, utan även om vad jag och andra vilja. Detta är mycket vänligt av herr Örne, men det är inte av behovet påkallat. Det är heller inte nödvändigt att gång efter annan upprepa förut framförda argument. Vad andra talare sagt, vad jag tidigare motionsvägen uttalat och vad jag tidigare i kammaren yttrat, återfinnes i kammarens protokoll.

Jag har i den debatt, som förts här i dag, erkänt den förbättring, som enligt min uppfattning ägt rum i Radiotjänsts utsändningar under de två, kanske tre sista åren, men jag har tillagt, att jag har mig bekant, att de personer, som ha hand om det kanske mest ansvarsfulla arbetet inom Radiotjänst, ha den upp-

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

fattningen, att organisationen för närvarande är något löslig, och att en omorganisation, där staten finge mera direkt inflytande, är av behovet påkallad. Jag förmodar, att dessa herrar ha bättre vetskap om saken än herr Örne har.

Då herr Örne påfordrar, att ett bestämt förslag redan nu av motionärerna skall framläggas, är jag något förvånad över det yrkandet. Om det i riksdagen framkommer krav på att en sak skall göras till föremål för en grundlig undersökning och utredning, ur vilken sedermera förslag skall framgå, är det helt naturligt, att vederbörande motionärer förutsätta, att kammaren i tidens fullbordan får fatta ståndpunkt till samtliga efter denna grundliga utredning framkomna yrkanden och förslag.

Vad herr Örnes krav på frihet för radion beträffar, så räcker det med att i den delen hänvisa till herr Holmgrens yttrande, som täcker allt.

Herr Örne rekommenderade slutligen, att de herrar, som inte känna sig tillfreds med förhållandena, sådana de nu äro, skulle skriva broschyrer och böcker i ämnet. Ja, jag måste även om det rådet säga herr Örne, att det förefaller mig vara mycket älskvärt. Men herr Örne, som har kännedom om den verkan, som broschyrer och böcker i vissa fall äga, skall inte, tycker jag, begära av fattigt folk, att de skola ikläda sig dylika kostnader.

Till slut skulle jag vilja säga till herr Mellén, att herr Mellén förefaller mig att vara en sällsynt lycklig man. Han har enligt egen utsago sett många radioantennor, vilket vi litet var ha gjort, men han har aldrig hört någon, som klagat på Radiotjänsts utsändningar. Tänk om herr Rabe, programchefen i Radiotjänst, vore lika lycklig som herr Mellén!

Herr Olsson, Oscar: Herr talman, bara ett par ord! Först och främst måste jag i någon mån göra herr Lindhagen ledsen. Det är tydligt, att tiden rider för fort till och med för herr Lindhagen. Det var 1927, som de voro stygga mot esperantisterna uppe i Radiotjänst. Nu är Radiotjänst så välvillig och väluppfostrad mot var och en, att det räcker till även för esperantisterna, vilket jag förnummit under det sista året. Radiotjänst är bra och blir bättre för varje år. Efter den deklarationen faller jag i alla händelser ändå under herr Örnes dom och kommer att tillhöra de människor, som i detta fall tydligen vilja ha utrett, vad de egentligen vilja. Ty trots detta erkännande åt Radiotjänst måste jag gå samma väg i fråga om yrkande som utskottet gått.

Vad herr Örne sade om postverk, telegraf och telefon, är ju alldeles rätt. Inte vill jag, att staten därvidlag skall få diktatoriskt bestämma vad som skall skrivas i brev eller sägas i tidningar, lika litet som jag vill, att något bolag skall få göra det. Jag kan inte se, att något bolag i det fallet är bättre än staten. Men som ett par talare påvisat är det egentligen inte det, som frågan gäller. Frågan gäller, det har utskottet understrukit, den stora kulturmission, som radion har att utföra. I fråga om denna kulturmission menar jag, att staten också har positiva förpliktelser, som staten borde kunna fullgöra på ett mycket bra sätt. Det är just för att staten har positiva förpliktelser i fråga om den kulturmissionen som jag ansluter mig till utskottets förslag.

När jag ser på de invändningarna mot utredningskravet, så kan jag ju sammanfatta dem, även när de framställdes som skarpast av till exempel herr Örne, i vad programrådet har sagt om saken. Programrådet tror, att man inte bör avvisa tanken på en allmän, förutsättningslös utredning rörande den nuvarande organisationen. Såvitt jag förstår, ha alla egentligen trott det också. Herr Tamm var ju även han tämligen säker på, att en sådan utredning borde komma till stånd. Det är bara så, att de talare, som opponera sig mot utskottet, undrat, om tidpunkten just nu är den lämpligaste. Denna undran kommer nog att bestå för all framtid, och jag tror, att när det inte är något

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)
annat i vägen än denna undran, bör detta inte hindra riksdagen, om riksdagen liksom programrådet och de flesta andra anser, att detta är en statsangelägenhet, att i någon mån fylla sin positiva uppgift beträffande rundradions kulturmission och att låta utreda saken.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att den vid utlåtandet avgivna reservationen skulle godkännas; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tamm* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—37;

Nej—35.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Herr förste vice talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion, II: 402, angående användandet av postsparbankens medel;

nr 11, i anledning av väckt motion, nr I: 50, angående prissättningen å i Sverige tillverkat vin; samt

Ang. rundradions överförande i statens händer. (Forts.)

nr 12, i anledning av väckt motion, nr I: 158, om införande av lösenavgift för i 14 § 2 mom. motorfordonsförordningen omförmält intyg av polismyndighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 247.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 500, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande motorfordonsförordning, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 180, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnaderna för Sveriges deltagande i den internationella nedrustningskonferensen samt i en blivande ekonomisk världskonferens.

Herr **Holmgren** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! På sista tiden har man då och då i tidningarna sett notiser om att svenskar avskedats från sina befattningar i Tyskland.

Från framstående vetenskapligt håll i Tyskland har jag med anledning av ett dylikt fall fått upplysningen, att det numera icke är tillåtet för utlänningar att i Tyskland inneha avlönade befattningar, utan att de måste lämna dessa.

Då många svenskar ha sitt arbete och sitt levebröd i Tyskland liksom många tyskar i Sverige, är denna fråga av stor vikt och synes påkalla statsmakternas uppmärksamhet.

Jag får därför begära kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern ställa följande frågor:

Är det regeringen bekant i vilken utsträckning avskedande av svenskar från deras befattningar skett i Tyskland under sista tiden eller är att förvänta under närmaste tiden?

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidtaga med anledning av dessa avskedanden?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående läroverksadjunkten F. V. Arfwidssons tjänstårsberäkning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående läroverksadjunkten A. B. E. Roséns tjänstårsberäkning jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 72, i anledning av kamrarnas återremiss av punkten 4:o i statsutskottets memorial nr 51 med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten

Begäran att få framställa interpellation ang. avskedande av svenskar från deras befattningar i Tyskland.

179, gjorda framställning angående anslag till utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 e. m.

In fidem
Eric Carlén.

Fredagen den 5 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne april och den 2 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Hänvisande till bifogade läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under innevarande maj månad.

Stockholm den $\frac{3}{5}$ 1933.

Hj. Halvarsson.

Att riksdagsman *Hjalmar Halvarsson* på grund av magsjukdom är oförmögen till riksdagsarbete tills vidare intygas.

Stockholm den $\frac{2}{5}$ 33.

R. Engström,
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1933/1934 under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet; och

nr 8, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1933/1934 under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, jämte åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 247, angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande.

Föredrogs herr *Holmgrens* anhållan att få till hans excellens herr statsministern *Hansson* framställa spörsmål angående avskedande av svenskar från deras befattningar i Tyskland m. m.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 70 och 71 samt memorial nr 72.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, herr talman, att kammaren måtte besluta, att sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* förklarar sig vilja vid morgondagens sammanträde besvara herr *Lindhagens* interpellation angående dels samarbete mellan de mindre baltiska staterna, dels ock den tyska opinionen för Sönderjyllands återtagande.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Andersson, Karl Andreas*, för tiden den 6—den 15 i denna månad för fullgörande av offentligt uppdrag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.06 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
